

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Przedawnienie karalności przestępstw
wymienionych w art. 33 Konwencji Rady Europy
o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem
i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych
– analiza prawnoporównawcza

prof. dr hab. Eleonora Zielińska
dr Przemysław A. Wasyluk

Prawo karne i kryminologia
Warszawa 2025

Spis treści

I. Wstęp	5
1. Przedmiot analizy	5
2. Cel regulacji zawartej w art. 33 Konwencji z Lanzarote	7
3. Zakres analizy	9
II. Uregulowanie instytucji przedawnienia w art. 33 Konwencji z Lanzarote w interpretacji organów konwencyjnych	11
1. Zakres przedmiotowy art. 33 Konwencji z Lanzarote	11
2. Sposób ujęcia szczegółowych zasad przedawnienia	13
3. Kwestia zniesienia (abolicji) przedawnienia	13
4. Wymogi odnośnie do długości okresów przedawnienia i sposobu ich obliczania	14
5. Zasada proporcjonalności	15
III. Późniejsze w stosunku do Konwencji z Lanzarote europejskie uregulowania poruszające kwestię przedawnienia	17
1. Rada Europy	17
2. Unia Europejska	17
IV. Uregulowanie kwestii przedawnienia przestępstw polegających na wykorzystaniu seksualnym dzieci w państwach-stronach Konwencji z Lanzarote	22
1. Ogólny sposób regulacji	22
2. Szczególne zasady odnośnie do przedawnienia	25
2.1. Zakres przedmiotowy zniesienia przedawnienia	25
2.2. Rodzaje przestępstw objętych nieprzedawnialnością	27
3. Sposób określania przedawnienia pozostałych przestępstw popełnionych na szkodę dzieci	28
V. Przedawnienie przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci w Polsce	32
1. Ewolucja uregulowań	32
2. Obowiązujący stan prawny	33

VI. Uregulowanie przedawnienia w Polsce na tle prawnoporównawczym i jego ocena	36
1. Przepisy polskie na tle uregulowań w innych krajach-stronach Konwencji z Lanzarote	36
2. Zgodność polskich uregulowań z art. 33 Konwencji z Lanzarote oraz innymi standardami międzynarodowymi	39
Bibliografia	46

I. Wstęp

1. Przedmiot analizy

Przedmiotem niniejszej analizy jest kwestia przedawnienia przestępstw zaliczanych do przemocy seksualnej wobec dzieci, uregulowana w art. 33 Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych z 25.10.2007 r., która weszła w życie 1.07.2010 r.¹

Konwencję tę podpisało i ratyfikowało 48 państw², w tym również Polska³.

Konwencja ta jest pierwszym instrumentem regionalnym mającym na celu głównie zwiększenie poziomu ochrony dzieci przed przemocą seksualną. Przepis art. 33 jest, jak to określono w raporcie wyjaśniającym, „podstawową cechą wartości dodanej” tej Konwencji (*essential feature of added value*)⁴.

Konwencja ta zmierza ponadto do harmonizacji zakresu kryminalizacji przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci, przewidując minimalny zestaw czynów, które w państwach-stronach Konwencji muszą podlegać odpowiedzialności karnej, przy czym, w odróżnieniu od dotychczasowych uregulowań, wprowadza na tę listę nowy typ przestępstwa w postaci groomingu (szczególnej formy nagabywania dziecka w celach seksualnych).

Wymaga też od państw-stron holistycznego podejścia do przeciwdziałania przemocy seksualnej wobec dzieci, nakazując zapewnienie przewidzianych w niej środków, mających

¹ Dalej: Konwencja z Lanzarote lub Konwencja. CETS 201, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyenum=201>. Konwencja w języku polskim jest dostępna na: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046e1d7> (dostęp: 29.06.2025 r.).

² Albania, Andora, Armenia, Austria, Azerbejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Republika Czeska, Cypr, Dania, Estonia, Finlandia, Francja, Gruzja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Islandia, Irlandia, Łotwa, Lichtenstein, Litwa, Luksemburg, Malta, Mołdawia, Monako, Niemcy, Macedonia Północna, Norwegia, Polska, Portugalia, Rumunia, San Marino, Serbia, Słowacja, Słowenia, Szwajcaria, Szwecja, Ukraina, Węgry, Wielka Brytania, Włochy. Federacja Rosyjska również podpisała i ratyfikowała tę Konwencję, a jako pierwsze pozaeuropejskie państwo podpisała ją Turcja. Wykaz państw obejmuje stan na 1.01.2025 r. Zob. <https://www.coe.int/en/web/Conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=201> (dostęp: 2.01.2025 r.).

³ Konwencja obowiązuje w Polsce od 1.06.2015 r. – zob. Dz.U. z 2015 r. poz. 608 i 609.

⁴ Explanatory Report of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse, CETS No 201, para 231, <https://rm.coe.int/16800d3832> (dostęp: 15.12.2024 r.).

na celu bardziej efektywne zapobieganie i ściganie takich przestępstw, a także podniesienie poziomu szeroko rozumianej ochrony dzieci – ich ofiar⁵.

Warto zaznaczyć, że w myśl art. 48 Konwencji z Lanzarote składanie zastrzeżeń jest nie-dopuszczalne, chyba że sama Konwencja *expressis verbis* przewiduje taką możliwość w odniesieniu do danego przepisu.

Przepis 33 Konwencji z Lanzarote jest bezwzględnie wiążący wszystkie państwa-strony Konwencji, ponieważ do niego (jak również do wymienionym w nim innych artykułów Konwencji, do których ma on zastosowanie, określających wymagany zakres kryminalizacji) nie dopuszcza się składania zastrzeżeń.

Z art. 45 ust. 4 Konwencji z Lanzarote wynika, że w stosunku do państw-stron Konwencja wchodzi w życie pierwszego dnia miesiąca po upływie trzech miesięcy od dnia, w którym podmiot ten złożył swój dokument ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia.

W związku z tym, że tylko trzy państwa przystąpiły do Konwencji po 2015 r., a przeważająca większość członków Rady Europy wkrótce po jej wejściu w życie w 2010 r., można by się spodziewać, że wymagane przez art. 33 Konwencji zbliżenie w ustawodawstwach krajowych zasad przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci jest już faktem dokonanym.

Tak się jednak nie stało. Prowadzone w ostatniej dekadzie badania prawnoporównawcze wykazały, że okresy przedawnienia w/w grupy przestępstw w poszczególnych ustawodawstwach państw-stron Konwencji są nadal bardzo zróżnicowane. Niektóre państwa kontynuują stosowanie wobec sprawców tych przestępstw ogólnych zasad przedawnienia. W innych przedłuża się okresy przedawnienia, najczęściej licząc je od osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Inne jeszcze uznają, że przestępstwa wykorzystywania seksualnego dzieci nie powinny ulegać przedawnieniu⁶. Co więcej, w niektórych państwach-stronach Konwencji

⁵ W języku angielskim cele Konwencji zostały określone jako „4 Ps approach”, które obejmują cztery kluczowe obszary działań: *Prevention* (zapobieganie) – działania edukacyjne, profilaktyczne oraz zwiększanie świadomości społecznej na temat zagrożeń związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci; *Protection* (ochrona) – zapewnienie wsparcia i ochrony ofiarom, w tym pomoc psychologiczna, prawna i medyczna, a także ochrona ofiar przed wtórną wiktymizacją; *Prosecution* (ściganie) – skuteczne ściganie sprawców oraz dostosowanie przepisów karnych do wymogów międzynarodowych, takich jak kryminalizacja przestępstw groomingowych i produkcji pornografii dziecięcej; *Promotion* (promowanie współpracy międzynarodowej) – wspieranie współpracy i wymiany informacji pomiędzy państwami-stronami Konwencji oraz rozwijanie programów edukacyjnych i prawnych na szczeblu międzynarodowym. W polskiej literaturze dotyczącej Konwencji oraz jej implementacji w krajowym ustawodawstwie i praktyce wymiaru sprawiedliwości ukazało się wiele publikacji; zob. m.in.: A. Pasek-Gilar-ska, *Zmiany prawne w zakresie ochrony dzieci przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym – implementacja dyrektyw UE i ratyfikacja Konwencji z Lanzarote*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2015, nr 2(14), s. 9–22; P. Jaros, *Ochrona dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem: nowa konwencja Rady Europy*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2007, nr 4, s. 79–101; M. Skórzewska-Amberg, *Ochrona dziecka przed wykorzystaniem seksualnym w polskim kodeksie karnym [w:] Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, cz. 1, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków 2021, s. 133–175.

⁶ Zob. M.A. Kostopoulou, *Comparative study of the statutes of limitations in respect of sexual offences against children in the States Parties to the Lanzarote Convention*, s. 27–28, <https://rm.coe.int/comparative-study-of-the-statutes-of-limitations-in-respect-of-sexual-of/1680ac931d> (dostęp: 10.11.2024 r.).

przepisy w tym zakresie ulegały kilkakrotnym zmianom już po jej przyjęciu przez Radę Europy. Przykładem takiej ewolucji jest też Polska, gdzie od 2010 r. przepisy rozdziału Kodeksu karnego dotyczące przedawnienia były czterokrotnie zmieniane.

W tej sytuacji za celowe uznano podjęcie próby prześledzenia chronologii oraz kierunków tych modyfikacji w państwach-stronach Konwencji, w tym również w Polsce, a ponadto dokonania oceny tych zmian w świetle wymogów art. 33 Konwencji oraz sposobu implementacji tego przepisu w innych krajach, które przystąpiły do Konwencji z Lanzarote.

2. Cel regulacji zawartej w art. 33 Konwencji z Lanzarote

Przepis art. 33 Konwencji ma na celu usprawnienie ścigania przestępstw seksualnych, których ofiarami są dzieci, a tym samym przyczynienie się do lepszej ochrony zarówno aktualnych, jak i potencjalnych małoletnich ofiar tych przestępstw, a także zwiększenie ich poczucia sprawiedliwości i bezpieczeństwa prawnego.

U genezy tego przepisu leżą wyniki badań kryminologicznych nad przestępczością seksualnego wykorzystywania dzieci, które wykazały, że kluczowe znaczenie dla wykrywalności i ścigania tego rodzaju czynów ma odpowiednie określenie w przepisach prawnych okresu przedawnienia. Potrzeba zmian w zakresie przedawnienia jest podyktowana kilkoma czynnikami.

Po pierwsze, wynikami badań psychologiczno-kryminologicznych dotyczących dzieci będących ofiarami takich przestępstw, które wskazują, że uświadomienie sobie przez nie faktu pokrzywdzenia następuje często dopiero wiele lat po jego wystąpieniu lub zakończeniu. Wiąże się to m.in. z syndromem określanym w psychologii i psychiatrii jako traumatyczna amnezja (*traumatic amnesia*)⁷, której objawem jest m.in. wyparcie – na dłuższy lub krótszy czas – traumatycznych doznań z dzieciństwa, co ułatwia przywrócenie lub zachowanie psychicznej równowagi w późniejszym życiu.

M.A. Kostopoulou wymienia również w tym kontekście inne czynniki, które dzieli na trzy grupy: intrapersonalne, relacyjne i społeczno-kulturowe (*intrapersonal, relational, sociocultural factors*).

W przypadku pierwszej grupy czynników psycho-osobowościowych przeszkodą dla ujawnienia faktu pokrzywdzenia może być np. internalizacja winy przez dziecko, poczucie odpowiedzialności za zdarzenie, obwinianie się o jego wystąpienie, a także wstyd i obawa.

Powstrzymywanie się od ujawnienia faktu pokrzywdzenia może ponadto wynikać z czynników relacyjnych, które odgrywają istotną rolę zwłaszcza wtedy, gdy do przemocy seksualnej wobec dziecka dochodzi w rodzinie. Może to wynikać z obawy przed zerwaniem więzi

⁷ Zob. J.A. Chu, L.M. Frey, B.L. Ganzel, J.A. Matthews, *Memories of childhood abuse: dissociation, amnesia, and corroboration*, „American Journal of Psychiatry” 1999, vol. 156, nr 5, s. 749–755.

rodziny, odrzuceniem przez najbliższe otoczenie, utratą poczucia bezpieczeństwa lub innymi negatywnymi konsekwencjami ujawnienia przestępstwa.

Zdarza się, że powstrzymanie się od zawiadomienia o przestępstwie wynika u dziecka z czynników społeczno-kulturowych, takich jak obawa przed społeczną stygmatyzacją, strach przed niewiarygodnością zeznań w oczach organów ścigania, a także tabuizowanie tematyki seksualności w społeczeństwie, często wynikające z niedostatecznej edukacji⁸.

Nieraz konieczne jest, by minęło wiele lat, a nawet dekad dorosłego życia, zanim ofiara takiego przestępstwa osiągnie psychiczną gotowość do zgłoszenia go organom ścigania i udziału w postępowaniu karnym⁹, które może się wiązać z ryzykiem wtórnej wiktymizacji. Niewystarczająco długie okresy przedawnienia są więc poważną przeszkodą w ich ściganiu.

⁸ W polskich badaniach stwierdzono, że ujawnienie przypadków nadużyć seksualnych wobec dzieci wywołuje też często skrajne i szkodliwe dla ofiar reakcje dorosłych, tj. panikę, przemykanie oczu, tuszowanie sprawy lub robienie sensacji. Dziecko wykorzystywane seksualnie może w związku z tym przechodzić przez cztery sytuacje traumatyzujące: urazogenną seksualizację, zdradę zaufania, stygmatyzację lub oskarżenie i bezsilność – zob. K. Kmieciak-Baran, *Młodość i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, Warszawa 2000, *passim*. Podkreśla się poza tym, że skutki wykorzystania seksualnego dotyczą głównie dwóch obszarów funkcjonowania dziecka, tzn. w relacji z samym sobą i w relacji z innymi. W relacji z samym sobą mogą wykształcić się tendencje do tego, aby siebie negować, krytykować, czy też wywierać na siebie presję, aby ukryć swą niedoskonałość i wybrakowanie. W relacji zaś z innymi możliwe jest wykazywanie zachowań agresywnych lub wycofanie i podporządkowanie innym, przez co staje się obiektem przemocy i wykorzystania. Zob. S. Kita, *Diagnoza i praca z dziećmi dotkniętymi przemocą seksualną*, „Przegląd Pedagogiczny” 2015, nr 1, s. 197–208. Kwestia ochrony pokrzywdzonych przemocą seksualną, w tym w odniesieniu do instytucji przedawnienia, jest również analizowana w literaturze prawniczej. Zob. J. Helios, W. Jedlecka, *Kryterium godnościowe w ochronie pokrzywdzonych przemocą seksualną w dzieciństwie – kilka uwag na kanwie instytucji przedawnienia*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2023, t. 22, nr 1, s. 50–74.

⁹ Na przykład badania ankietowe przeprowadzone w Finlandii przez fińską organizację pozarządową Protect Children (*Suojellaan Lapsia*) wykazały, że spośród ogółu 883 respondentów w 25% przypadków zawiadomienie o przestępstwie seksualnym nastąpiło dopiero po upływie od 11 do 20 lat od momentu zdarzenia, a w 29% przypadków nawet po 21 latach od jego zaistnienia. Wyniki te ilustrują, jak długi może być proces dochodzenia do psychicznej gotowości ujawnienia przestępstwa przez ofiary przemocy seksualnej w dzieciństwie. Tak długi okres milczenia wynika często z wymienionych w tekście czynników intrapersonalnych, relacyjnych oraz społeczno-kulturowych, które mogą skutecznie blokować proces zgłaszania przestępstwa. Co istotne, badania te prowadzone były w ramach globalnego projektu „Our Voice” skierowanego do osób, które przetrwały przemoc seksualną, a raport zatytułowany „Statutes of Limitations and Sexual Violence against Children. Findings from the Global ‘Our Voice’ Survivor Survey with a Case Study on Finnish Survivors’ Experiences” (grudzień 2023 r.) przedstawia szczegółowe dane dotyczące skali i uwarunkowań tego zjawiska w Finlandii; zob. *Statutes...*, s. 9; tekst dostępny na <https://www.suojellaanlapsia.fi/en/post/statutes-of-limitations-and-sexual-violence-against-children> (dostęp: 25.11.2024 r.). Podobne wnioski płyną z badań przeprowadzonych w Wielkiej Brytanii w 2022 r. przez UK All-Party Parliamentary Group on Adult Survivors of Childhood Sexual Abuse, które wskazują, że średni czas, jaki upływa od popełnienia przestępstwa do jego ujawnienia przez ofiarę, wynosi aż 26 lat. Raport z niezależnego badania nad seksualnym wykorzystywaniem dzieci, opublikowany w październiku 2022 r., zawiera szczegółową analizę doświadczeń dorosłych, którzy jako dzieci byli ofiarami przemocy seksualnej. Dokument ten (s. 257, par. 90) podkreśla, że bariery związane z ujawnieniem przestępstwa wynikają m.in. z trudności emocjonalnych, lęku przed brakiem wiary ze strony społeczeństwa oraz ryzyka wtórnej wiktymizacji. Zob. Raport z niezależnego badania nad seksualnym wykorzystywaniem dzieci, UK All-Party Parliamentary Group on Adult Survivors of Childhood Sexual Abuse, październik 2022 r., s. 257, par. 90. Zob. https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/uk_gwa/20221215051709/https://www.iicsa.org.uk/key-documents/31216/view/report-independent-inquiry-into-child-sexual-abuse-october-2022_0.pdf (dostęp: 25.11.2024 r.). Dane te wyraźnie pokazują, że konieczność znacznego wydłużenia okresów przedawnienia w przypadku przestępstw seksualnych popełnianych wobec dzieci znajduje swoje uzasadnienie w badaniach empirycznych. Odległość

Potrzeba rewizji instytucji przedawnienia przestępstw wykorzystania seksualnego dzieci wiąże się ponadto z przekonaniem, że skuteczne ściganie takich przestępstw jest nie tylko istotne dla poprawy stanu zdrowia ofiar, ale także może służyć jako środek prewencyjny ograniczający recydywę wśród sprawców. Badania wskazują, że większość sprawców tych przestępstw działa w sposób powtarzalny¹⁰.

Z tego względu np. ich izolacja czy chociażby pozbawienie prawa wykonywania zawodu i zajmowania stanowisk wiążących się z kontaktami z małoletnimi, a także późniejsze monitorowanie przestrzegania tych zakazów, może przyczynić się do zapobieżenia ich powrotowi do przestępstwa. Niewystarczająco długie okresy przedawnienia są więc poważną przeszkodą w ich ściganiu.

3. Zakres analizy

Z dotychczasowych badań wynika, że o przedłużeniu terminów przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci w Konwencji z Lanzarote mówi się głównie w kontekście stworzenia lepszych warunków do ich ścigania przez rozszerzenie możliwości czasowych wszczęcia postępowania karnego. Z tego względu poza zakresem naszego zainteresowania pozostanie kwestia przedawnienia wymierzenia lub wykonania orzeczonej już kary za przestępstwa tego typu, w sytuacji gdy jest lub było już prowadzone postępowanie karne.

W związku z tym, że implementacja art. 33 Konwencji z Lanzarote do prawa wewnętrznego państw-stron Konwencji napotkała na liczne przeszkody, organ traktatowy powołany do interpretacji Konwencji oraz monitorujący jej przestrzeganie – tzw. Komitet Lanzarote poświęcił szczególną uwagę temu problemowi, czego wynikiem było wydanie w 2024 r. opinii na temat stosowania tego przepisu¹¹ na podstawie przeprowadzonych w tym zakresie badań wykonanych na jego zlecenie¹².

czasowa między momentem przestępstwa a jego ujawnieniem wynika nie tylko z indywidualnej psychiki ofiary, ale również z uwarunkowań społeczno-kulturowych i dynamiki relacji rodzinnych. W tym kontekście, krótkie okresy przedawnienia uniemożliwiają ofiarom uzyskanie ochrony prawnej i sprawiedliwości, co stoi w sprzeczności z celem zapewnienia efektywnego ścigania sprawców.

¹⁰ Z polskich statystyk wynika, że recydywa wśród osób uznanych za pedofilów wynosi 80%. *Pedofilia: między kontrolą a wyleczeniem*, wywiad z prof. dr hab. Marią Beisert, wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego, <https://podyplomie.pl/publish/system/articles/pdffarticles/000/016/002/original/36-40.pdf?1472560162> (dostęp: 15.11.2024 r.).

¹¹ Lanzarote Committee. Committee of the Parties to Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse. Opinion on Article 33 of the Lanzarote Convention and its explanatory note. Requirements of the provision on statute of limitations and recommendations on its implementation, s. 5, lit. a–d, <https://rm.coe.int/opinion-on-article-33-of-the-lanzarote-convention-and-its-explanatory-/1680b06622> (dostęp: 25.11.2024 r.) – dalej: opinia Komitetu Lanzarote.

¹² Zob. Dokument Komitetu Lanzarote z 2.06.2023 r., T-ES(2003)09_en: „Statutes of limitations. Study of the national legal frameworks on statutes of limitations in respect of sexual offences against children in Europe,

Dokumenty te z uwagi m.in. na ich kompletność (badaniem objęto 43 państwa ze wszystkich 48, które przystąpiły do Konwencji z Lanzarote), a także ich aktualność (wyniki badań przedstawiono w publikacji z 2023 r.), stanowić będą punkt wyjścia dla niniejszej analizy.

Wartością dodaną naszego opracowania będzie uzupełnienie zawartych w tych dokumentach informacji o pięciu państwach, których ustawodawstwa nie zostały uwzględnione w raporcie Komitetu Lanzarote¹³, a także aktualizacja, w miarę potrzeby, zawartych w tym raporcie informacji.

Novum tego opracowania stanowi analiza obowiązujących przepisów polskiego Kodeksu karnego dotycząca przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci w ujęciu prawnoporównawczym oraz ich ocena w świetle treści art. 33 Konwencji.

Dokonane ponadto będzie porównanie obowiązującego polskiego ustawodawstwa z innymi przyjętymi lub projektowanymi standardami międzynarodowymi w zakresie przedawnienia. Należy bowiem wspomnieć, że w reakcji na stwierdzoną różnorodność uregulowań tego problemu w państwach-stronach Konwencji z Lanzarote podejmowano, już po jej przyjęciu – zarówno w ramach Rady Europy, jak i Unii Europejskiej¹⁴ – dalsze próby ujednolicenia albo co najmniej zbliżenia terminów przedawnienia ścigania przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci¹⁵.

Z tego względu niniejsza analiza obejmie również, w niezbędnym zakresie, omówienie relewantnych dokumentów prawa międzynarodowego i ponadnarodowego oraz ocenę, w ich świetle, polskich uregulowań.

W wyniku tych wszystkich analiz komparatystycznych zostaną zgłoszone propozycje *de lege ferenda* modyfikacji obowiązującego polskiego ustawodawstwa dotyczącego instytucji przedawnienia.

s. 5–6; <https://rm.coe.int/statutes-of-limitations-study-of-the-national-legal-frameworks-on-stat/1680ac65bf> (dostęp: 2.07.2025 r.) – dalej: Komitet Lanzarote, *Statutes of limitations...*, sporządzony na podstawie wspomnianej wcześniej ekspertyzy M.A. Kostopoulou, *Comparative study of the statutes of limitations in respect of sexual offences against children in the States Parties to the Lanzarote Convention*.

¹³ W ramach badań własnych sięgnięto do kodeksów karnych Azerbejdżanu, Północnej Macedonii, Lichtensteinu, San Marino i Federacji Rosyjskiej.

¹⁴ Takie zalecenia przyjmowane były także w ramach Organizacji Narodów Zjednoczonych. Na tle Konwencji o prawach dziecka i protokołów dodatkowych do tej konwencji, Komitet Praw Dziecka w 2021 r. nawoływał m.in. do usunięcia systemowych barier w osiąganiu sprawiedliwości przez dzieci, zaliczając do nich m.in. ograniczenia wynikające z prawnych okresów przedawnienia – zob. Children's Rights and Alternative Care Outcome Report, United Nations Committee on the Rights of the Child, 2021, s. 32, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-06/13Jun2022-DGD-Outcome-report-and-Recommendations.pdf> (dostęp: 15.11.2024 r.).

¹⁵ W Konwencji z Lanzarote przewidziano takie sytuacje, stawiając tylko w art. 42 i 43 (regulujących jej relacje z innymi uregulowaniami prawa międzynarodowego) warunek, by mogły być stosowane bez uszczerbku dla przedmiotu i celu tej Konwencji lub zapewniały większą ochronę i pomoc dziecięcym ofiarom przestępstw. Konwencja dopuszcza też możliwość, by jej strony zawierały ze sobą umowy dwustronne i wielostronne w kwestiach, których ona dotyczy, w celu uzupełnienia lub wzmocnienia jej przepisów bądź ułatwienia stosowania zawartych w niej zasad.

II. Uregulowanie instytucji przedawnienia w art. 33 Konwencji z Lanzarote w interpretacji organów konwencyjnych

Konwencja z Lanzarote w art. 33 dotyczącym przedawnienia przewiduje, że: „Każda Strona podejmie niezbędne środki ustawodawcze lub inne, by zapewnić, że możliwość wszczęcia postępowania w odniesieniu do przestępstw określonych w Artykułach 18, 19, paragrafy 1.a i b oraz 21, paragrafy 1.a i b, istnieje przez wystarczająco długi okres czasu, pozwalający na skuteczne wszczęcie postępowania po osiągnięciu przez ofiarę pełnoletniości, proporcjonalnie do ciężaru przestępstwa o które chodzi”¹⁶. Przepis ten z jednej strony wskazuje przestępstwa, do których ma zastosowanie, z drugiej zaś określa, jakie dwa warunki muszą spełniać przewidziane w odniesieniu do nich okresy przedawnienia.

Okresy te powinny być: po pierwsze – wystarczająco długie, by pozwolić na skuteczne wszczęcie postępowania po osiągnięciu przez dziecko pełnoletniości, po drugie – ich długość powinna korespondować z ciężarem gatunkowym przestępstwa.

1. Zakres przedmiotowy art. 33 Konwencji z Lanzarote

Zakres przedmiotowy art. 33 Konwencji jest ograniczony, gdyż przewidziane tam wymogi odnośnie do instytucji przedawnienia nie dotyczą wszystkich rodzajów czynów, których kryminalizacja jest wymagana przez Konwencję, ale tylko przestępstw noszących znamiona przemocy seksualnej, wskazanych w trzech jej artykułach.

Charakterystyczne przy tym jest ponadto to, że w przypadku dwóch z tych przepisów te szczególne warunki przedawnienia także nie dotyczą wszystkich wymienionych tam typów przestępstw, ale tylko tych najpoważniejszych.

¹⁶ Angielskie brzmienie tego przepisu jest następujące: *Each Party shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the statute of limitation for initiating proceedings with regard to the offences established in accordance with Articles 18, 19, paragraph 1.a and b, and 21, paragraph 1.a and b, shall continue for a period of time sufficient to allow the efficient starting of proceedings after the victim has reached the age of majority and which is commensurate with the gravity of the crime in question.*

W raporcie wyjaśniającym do Konwencji podkreślono, że ograniczenie wymogu wydłużenia okresu przedawnienia tylko do wskazanych w Konwencji rodzajów przestępstw wynikało z potrzeby przestrzegania w procedurze karnej zasady proporcjonalności¹⁷.

W omawianym przepisie art. 33 Konwencji wymieniony został jej art. 18, który przewiduje konieczność kryminalizacji różnych form „niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych”. Jest to też jedyny przepis, w przypadku którego wymaga się wprowadzenia szczególnych zasad przedawnienia w odniesieniu do wszystkich wymienionych tam kryminalizacji: tj. w postaci umyślnego udziału „w czynnościach seksualnych z dzieckiem, które zgodnie z właściwymi przepisami prawa krajowego nie osiągnęło wieku umożliwiającego mu wyrażenie zgody na podejmowanie czynności seksualnych” (art. 18 ust. 1 lit. a Konwencji).

Zastrzega się równocześnie, że przepis ten nie ma zastosowania do dobrowolnych czynności seksualnych między małoletnimi, tzn. odbywających się za ich obopólną zgodą (art. 18 ust. 3 Konwencji)¹⁸.

Szczególne wymogi dotyczące przedawnienia dotyczą ponadto czynu spenalizowanego w art. 18 ust. 1 lit. b Konwencji, polegającego na umyślnym udziale w czynnościach seksualnych z dzieckiem, gdy następuje to z użyciem przymusu, siły lub groźby; lub w wyniku nadużycia zaufania, władzy lub wpływu na dziecko, w tym w rodzinie, lub jest nadużyciem szczególnej sytuacji dziecka, zwłaszcza jego niepełnosprawności psychicznej lub fizycznej lub sytuacji zależności.

W art. 33 wymienia się także art. 19 Konwencji, który przewiduje obowiązek kryminalizacji wymienionych w nim przestępstw dotyczących dziecięcej prostytucji¹⁹.

W przypadku tego przepisu szczególne zasady przedawnienia odnoszą się do kryminalizacji przewidzianej w ust. 1 lit. a tego przepisu (czyli czynu polegającego na umyślnym naborze dzieci do uprawiania prostytucji lub na powodowaniu udziału dziecka w prostytucji) oraz w ust. 1 lit. b (dotyczącym zmuszania dziecka do prostytucji lub czerpania z niej korzyści oraz wykorzystywania dziecka w inny sposób dla takich celów). Ich wprowadzenie nie jest natomiast wymagane do przestępstwa określonego pod lit. c, polegającego na korzystaniu (jako klient) z prostytucji dziecięcej.

Trzecim przepisem wymienionym w art. 33 Konwencji jest art. 21, w którym mowa jest o przestępstwie dotyczącym udziału dziecka w przedstawieniach pornograficznych. Przepis

¹⁷ Council of Europe Treaty Series – No. 201 Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse * Lanzarote, 25.X.2007, para. 232.

¹⁸ Warto na marginesie zwrócić uwagę na to, że kwestię określenia tego wieku Konwencja pozostawia państwom stronom (art. 18 ust. 2 Konwencji). W konsekwencji zakres kryminalizacji czynów tego typu w poszczególnych państwach-stronach Konwencji może być różny.

¹⁹ W art. 19 ust. 2 Konwencji wyjaśnia się, że prostytucja dziecięca „oznacza fakt wykorzystania dziecka do czynności seksualnej, w zamian za którą obiecano mu lub dano pieniądze, wynagrodzenie lub świadczenie w innej formie, bez względu na to, czy ta wypłata czy jej obietnica została złożona dziecku czy osobie trzeciej”. Zastrzega się równocześnie, że jest to definicja przyjęta tylko na potrzeby tego artykułu.

ten nakłada na państwa-strony Konwencji obowiązek penalizacji umyślnego naboru dzieci do udziału w przedstawieniach pornograficznych, powodowania udziału dziecka w takich przedstawieniach (ust. 1 lit. a), a ponadto zmuszania dziecka do udziału w pornograficznych przedstawieniach lub czerpania z tego korzyści oraz wykorzystywania dziecka w inny sposób dla takich celów (ust. 1 lit. b). Natomiast nie jest wymagane, by szczególne zasady przedawnienia przewidywano w przypadku przestępstwa zamieszczonego pod lit. c ust. 1 art. 21 Konwencji, polegającego na uczestnictwie w przedstawieniach pornograficznych z udziałem dzieci, nawet świadomym, co może być tłumaczone tym, że w przypadku tego ostatniego typu przestępstwa dopuszcza się w Konwencji możliwość złożenia przez państwo-stronę zastrzeżenia, że przepis ten będzie stosowany tylko do tych przypadków, gdy dzieci zostały zwerbowane lub zmuszone do udziału w przedstawieniu pornograficznym, zgodnie z ustępem 1 lit. a lub lit. b omawianego przepisu np. przemocą.

Warto dodać, że Konwencja określa tylko standard minimalny. W związku z tym każda strona może szerzej zakreślić zakres przedmiotowy art. 33 Konwencji i w konsekwencji omawiane zasady stosować również do innych przestępstw popełnionych na szkodę dzieci.

2. Sposób ujęcia szczegółowych zasad przedawnienia

Omawiany art. 33 Konwencji powinien być zaliczany do tzw. miękkich regulacji, w tym sensie, że pozostawia państwom-stronom Konwencji duży margines uznania co do sposobu ujęcia kwestii przedawnienia wymienionych przestępstw.

W konsekwencji Konwencja nie wymaga wprowadzenia żadnych, konkretnych rozwiązań ani co do długości okresu przedawnienia, ani co do sposobu jego liczenia; w szczególności nie wymaga się wprost, by bieg przedawnienia był liczony od momentu osiągnięcia przez dziecko pełnoletności.

Zastrzega się tylko, by każde przyjęte uregulowania instytucji przedawnienia przestępstw wymienionych w art. 33 Konwencji spełniało warunek skuteczności i proporcjonalności.

3. Kwestia zniesienia (abolicji) przedawnienia

Konwencja nie wymaga zniesienia w ogóle przedawnienia przestępstw polegających na przemocy seksualnej wobec dzieci.

Komitety Lanzarote w swej opinii z 2024 r. tłumaczy ten fakt tym, że dla osiągnięcia celu tego przepisu wystarczające było ogólne określenie wymogów odnośnie do długości okre-

su przedawnienia po osiągnięciu przez pokrzywdzonego pełnoletności, zawarte w art. 33 Konwencji²⁰.

Oczywiście nie oznacza to, że zniesienie w ogóle przedawnienia przestępstw polegających na przemoc seksualnej wobec dzieci w prawie wewnętrznym państw-stron Konwencji nie jest możliwe lub pożądane.

Wprost przeciwnie Komitet uważa to rozwiązanie (na równi z przedłużeniem okresu przedawnienia) za najprostszy sposób osiągnięcia celu art. 33 Konwencji²¹.

Równocześnie Komitet stwierdza wprost, że wszelkie ustawodawstwa, które przewidują nieprzedawnialność wymienionych w art. 33 Konwencji rodzajów przestępstw popełnionych na szkodę dzieci spełniają *a priori* wymogi tego przepisu, także w zakresie wymogu zachowania proporcji między okresem przedawnienia a ciężarem gatunkowym przestępstwa.

4. Wymogi odnośnie do długości okresów przedawnienia i sposobu ich obliczania

Komitet Lanzarote nie wymaga też wprowadzenia do ustawodawstw krajowych konkretnych terminów przedawnienia w tych państwach-stronach, w których ich nie było w dniu przystąpienia do Konwencji, pod warunkiem że dany system oferuje wystarczająco długi czas na wszczęcie postępowania po osiągnięciu przez dziecko pełnoletności²².

Wyjaśnia się jednocześnie, że nie będzie spełniać wymogów konwencyjnych ustawodawstwo, które dopuszcza okres upływu przedawnienia, zanim dziecko-ofiara osiągnie pełnoletność.

Jeżeli spełniony jest wymóg skuteczności, wymogi Konwencji w zakresie zachowania proporcji między okresem przedawnienia a ciężarem gatunkowym przestępstwa będą spełnione także wtedy, gdy w ustawie krajowej nie wskazuje się żadnych konkretnych terminów przedawnienia.

Konwencja z Lanzarote natomiast zobowiązuje wszystkie państwa-strony, które przewidują przedawnienie tego typu przestępstw do wydłużenia, w miarę potrzeby, okresu przedawnienia o czas pozwalający na skuteczne wszczęcie postępowania po osiągnięciu przez pokrzywdzone dziecko pełnoletności.

Konwencja nie wymaga natomiast kategorycznie, by we wszystkich ustawodawstwach krajowych państwa-strony Konwencji przyjmowały za początek biegu okresu przedawnienia chwilę osiągnięcia przez dziecko pełnoletności.

²⁰ Opinia Komitetu Lanzarote, s. 6, pkt 4.

²¹ Zob. Opinia Komitetu Lanzarote, s. 6, pkt 6.

²² Opinia Komitetu Lanzarote, s. 6, pkt 1.

Komitety Lanzarote w swej opinii wskazuje, że istnieje kilka skutecznych dróg wdrożenia przewidzianego w art. 33 Konwencji wymogu wydłużenia okresu przedawnienia. Może to np. nastąpić przez wykorzystanie recydywy sprawcy jako czynnika wydłużającego okres przedawnienia albo poprzez odroczenie końca okresu przedawnienia do osiągnięcia przez pokrzywdzone dziecko określonego wieku, albo wreszcie przez odroczenie początku okresu przedawnienia do osiągnięcia przez ofiarę pełnoletności lub na jeszcze późniejszy czas²³.

W konsekwencji wymogi art. 33 Konwencji mogą spełniać też inne rozwiązania, jednakże pod warunkiem, że przestępstwo nie przedawni się, zanim dziecko stanie się pełnoletnie²⁴. W praktyce może się to zdarzyć, gdy za początek okresu przedawnienia przyjmuje się np. chwilę popełnienia przestępstwa, bez przewidzenia, że bieg przedawnienia ulega zawieszeniu do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności.

Konwencja nie przewiduje też żadnych konkretnych terminów, w jakich po osiągnięciu pełnoletności osoba pokrzywdzona może złożyć zawiadomienie o przestępstwie ani w jakim czasie organy ścigania muszą wszcząć postępowanie, ograniczając się do ogólnie sformułowanego wymogu, by państwa-strony Konwencji określiły te terminy na „wystarczająco długi okres czasu, pozwalający na skuteczne wszczęcie postępowania po osiągnięciu przez ofiarę pełnoletności”.

Cytowany powyżej zwrot – według raportu wyjaśniającego do omawianej Konwencji – oznacza czas niezbędny do tego, by osoba pokrzywdzona w dzieciństwie wniosła zawiadomienie o przestępstwie oraz czas konieczny do tego, by organy ścigania wystąpiły skutecznie z oskarżeniem.

5. Zasada proporcjonalności

W Konwencji zastrzega się równocześnie, że wtedy gdy przewiduje się określone okresy przedawnienia, powinny być one proporcjonalne do wagi przestępstwa, rozumianej jako obiektywnie mierzony stopień jego społecznej szkodliwości.

²³ Opinia Komitetu Lanzarote, s. 6, pkt 5. Równocześnie w opinii tej zaznacza się, że chociaż zniesienie lub wydłużenie okresów przedawnienia wydają się być najprostszymi metodami wdrożenia art. 33 Konwencji, należy zachęcać państwa-strony Konwencji do zwrócenia szczególnej uwagi na możliwe do wykorzystania przez wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych środki polityczne mogące poprawić terminowość i skuteczność przeciwdziałania przestępstwom wykorzystywania seksualnego dzieci, takie jak: podnoszenie świadomości i edukacja profesjonalistów, dzieci i ogółu społeczeństwa, pomoc ofiarom przestępstw seksualnych wobec dzieci we współpracy z organizacjami pozarządowymi udzielającymi takiej pomocy, przy równoczesnym zapewnieniu im środków na tę działalność oraz zapewnieniu wystarczających środków organom ścigania na realizację ich zadań, w tym szkoleniowych; zob. Opinia Komitetu Lanzarote, s. 6, pkt 6.

²⁴ Opinia Komitetu Lanzarote, s. 6, pkt 2 oraz Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations...*, s. 8.

Konwencja jednak nie zawiera listy przestępstw zestawionych według kryterium ich ciężaru gatunkowego, co by ułatwiało odpowiednie uregulowanie.

Z raportu wyjaśniającego do Konwencji wynika jednak, że wykorzystanie seksualne dziecka w rodzinie lub przez inną znaną mu osobiście osobę jest jedną z najbardziej szkodliwych dla zdrowia psychicznego form przemocy seksualnej wobec dzieci, o długotrwałych negatywnych skutkach dla ofiary. Wskazuje na to m.in. fakt, że w art. 28 lit. d Konwencji do okoliczności obciążających zalicza się to, że doszło do popełnienia przestępstwa przez członka rodziny, osobę wspólnie zamieszkującą z ofiarą lub przez osobę sprawującą nad nią władzę.

W związku z tym, jak wyjaśnił Komitet Lanzarote, przy przedłużaniu okresu przedawnienia przestępstw wykorzystania seksualnego dzieci należy zwrócić uwagę na to, by przypadku gdy sprawcami takich czynów są członkowie rodziny lub inne osoby pozostające z dzieckiem w relacji zaufania, władzy, wpływu lub zależności, okresy przedawnienia nie były krótsze niż dla obcych dla ofiary sprawców²⁵.

Stwierdza się też wprost, że nie spełni wymogu proporcjonalności ustawodawstwo, które przewiduje krótsze okresy przedawnienia w przypadku, gdy do wykorzystania seksualnego dziecka doszło przez członka rodziny czy osobę pozostającą z ofiarą w relacji władzy, zaufania lub zależności.

²⁵ Opinia Komitetu Lanzarote, s. 6, pkt 3.

III. Późniejsze w stosunku do Konwencji z Lanzarote europejskie uregulowania poruszające kwestię przedawnienia

1. Rada Europy

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, przyjęta i otwarta do podpisu 11.05.2011 r. w Stambule (tzw. Konwencja stambulska²⁶) w zasadzie powtarza treść art. 33 Konwencji z Lanzarote. W art. 58 zobowiązuje państwa-strony do przyjęcia regulacji prawnych i innych rozwiązań niezbędnych do tego, aby termin przedawnienia wszczęcia postępowania w sprawie przewidzianych w niej przestępstw²⁷, w tym przemocy seksualnej wobec dzieci, był wystarczająco długi, proporcjonalny do wagi przestępstwa i umożliwiał skuteczne ściganie sprawców po osiągnięciu przez ofiarę pełnoletności.

Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy w Rezolucji nr 2330 (2021)²⁸ poszło dalej niż Konwencja z Lanzarote i było bardziej konkretne. Zalecało bowiem, aby państwa członkowskie zniosły okresy przedawnienia dla przestępstw przemocy seksualnej wobec dzieci lub – co najmniej – zapewniły, że okresy te, zarówno w prawie cywilnym, jak i karnym, będą proporcjonalne do wagi przestępstwa i wynosić będą nie mniej niż 30 lat od momentu osiągnięcia przez ofiarę pełnoletności.

2. Unia Europejska

W ramach Unii Europejskiej do tego problemu odniesiono się w dwóch aktach prawnych, w obu zachowawczo. Po pierwsze, w art. 15 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego

²⁶ Dz.U. z 2015 r. poz. 961 ze zm.

²⁷ Wymienia się tam art. 36, 37, 38 i 39 Konwencji stambulskiej. Zob. też: K. Dudka [w:] *Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Komentarz*, red. E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, Warszawa 2024, komentarz do art. 58.

²⁸ Tekst przyjęty przez Stałą Komisję działającą w imieniu Zgromadzenia w dniu 26.06.2020 r. (zob. dok. 15109, sprawozdanie Komisji Spraw Socjalnych, Zdrowia i Zrównoważonego Rozwoju, sprawozdawczyni: Doreen Massey). Zob. *Resolution 2330 (2020) Addressing sexual violence against children: stepping up action and co-operation in Europe*, para. 6.1.4, <https://pace.coe.int/en/files/28673#trace-4> (dostęp: 6.01.2025 r.).

i Rady 2011/93/UE z 13.12.2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW²⁹, gdzie zobowiązano państwa członkowskie do podjęcia środków niezbędnych do umożliwienia ścigania wszelkich wymienionych tam przestępstw³⁰, w wystarczająco długim okresie, proporcjonalnym do wagi przestępstwa, liczonym od momentu osiągnięcia przez ofiarę pełnoletności.

Ponadto, dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1385 z 14.05.2024 r. w sprawie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej³¹ w art. 13 ust. 1 przewiduje, że państwa członkowskie muszą przyjąć niezbędne środki w celu ustanowienia terminu przedawnienia umożliwiającego prowadzenie postępowań przygotowawczych, ściganie, przeprowadzenie rozpraw sądowych i wydanie orzeczeń sądowych w sprawie przestępstw, o których mowa w art. 3–9³², w dostatecznie długim okresie po ich popełnieniu, w celu skutecznego ścigania tych przestępstw. Stanowi się ponadto, że termin przedawnienia powinien być proporcjonalny do wagi danego czynu zabronionego. Natomiast w ust. 2 tego przepisu przewiduje się wprost, że w przypadku gdy ofiarą jest dziecko, bieg terminu przedawnienia w odniesieniu do przestępstw, o których mowa w art. 3 dyrektywy, tj. okaleczania żeńskich narządów płciowych, rozpoczyna się najwcześniej w momencie ukończenia przez ofiarę 18. roku życia.

Należy też wspomnieć, że w ramach UE planuje się ponadto wydanie nowej dyrektywy w sprawie zwalczania wykorzystywania seksualnego dzieci oraz materiałów przedstawiających ich seksualne wykorzystywanie, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW³³.

²⁹ Dz.Urz. UE L 335, s. 1, ze zm. – dalej: dyrektywa 2011/93/UE.

³⁰ Przepis ten odwołuje się do art. 3, art. 4 ust. 2, 3, 5, 6 i 7 oraz wszelkich poważnych przestępstw, o których mowa w art. 5 ust. 6, w związku z którymi wykorzystano pornografię dziecięcą, o której mowa w art. 2 lit. c) ppkt (i) oraz (ii).

³¹ Dz.Urz. UE L z 2024 r. poz. 1385.

³² Chodzi tu o następujące przestępstwa: okaleczenie żeńskich narządów płciowych, przymusowe małżeństwa, udostępnianie bez zgody – w tym za pośrednictwem Internetu – treści intymnych lub zmanipulowanych, cyberstalking, cybernękanie, cyfrowe nawoływanie do przemocy lub nienawiści.

³³ Decyzja Ramowa Rady 2004/68/WSiSW z 22.12.2003 r. dotycząca zwalczania seksualnego wykorzystywania dzieci i pornografii dziecięcej (Dz.Urz. UE L 13 z 2004 r., s. 44). Zob. Wniosek: *Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych, zastępująca decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW* (COM/2024/60 final), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52024PC0060> (dostęp: 2.07.2025 r.). Zob. również *Opinia Biura Analiz Sejmowych z dnia 24 kwietnia 2024 r.* (nr 889-24.Docx), s. 11–12, w której wskazano, że rząd RP powinien poprzeć projekt dyrektywy, podkreślając jego znaczenie w usprawnieniu dyrektywy 2011/93/UE oraz konieczność skuteczniejszego przeciwdziałania przestępstwom seksualnym wobec dzieci w związku z gwałtownym wzrostem liczby przypadków udostępniania materiałów przedstawiających takie przestępstwa w Internecie oraz zwiększonymi możliwościami ukrywania tożsamości przez sprawców, co utrudnia ich identyfikację oraz ściganie. W opinii zwrócono uwagę na konieczność dostosowania przepisów prawa krajowego do wymogów postępującej cyfryzacji i wzrostu zagrożeń związanych z wykorzystywaniem dzieci w środowisku cyfrowym. Proponowane zmiany legislacyjne w zakresie przedawnienia oceniono jako konieczne z uwagi na fakt, że ofiary przestępstw seksualnych potrzebują często wielu lat, aby zdobyć się na ujawnienie swojej krzywdy i zgłoszenie

W dokumencie tym proponuje się m.in. ujednolicenie zasad przedawnienia przestępstw przeciwko dzieciom. W szczególności, nowe zasady przedawnienia miałyby zastosowanie do przestępstw określonych w art. 3³⁴, art. 4 ust. 2, 3, 5, 6 i 7³⁵, a także poważnych przestępstw, o których mowa w art. 5 ust. 6³⁶, w związku z którymi wykorzystano pornografię dziecięcą, w tym materiały przedstawiające najpoważniejsze przypadki wykorzystywania

przestępstwa. Por. *Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego odnosząca się do wniosku dotyczącego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (wersja przekształcona) (COM(2024) 60 final – 2024/0035 (COD))*, Dz.Urz. UE C z 2024 r., poz. 6025. W tej opinii podzielono postulat, aby okres przedawnienia dla przestępstw związanych z niegodziwym traktowaniem dzieci w celach seksualnych zaczynał się dopiero od momentu osiągnięcia przez ofiarę pełnoletności. Komitet uznał, że proponowane minimalne okresy przedawnienia są niezbędne dla zapewnienia ofiarom czasu na dochodzenie sprawiedliwości, podkreślając, że zgłoszenie takich przestępstw wymaga często przezwyciężenia traumy oraz pokonania wielu barier, co może zajmować ofiarom wiele lat.

³⁴ W art. 3 projektu dyrektywy zobowiązano państwa członkowskie do przyjęcia niezbędnych środków prawnych zapewniających karalność umyślnych czynów związanych z niegodziwym traktowaniem dzieci w celach seksualnych oraz ujednolicenie sankcji przewidzianych za te czyny. W szczególności dotyczy to przestępstw takich jak: a) doprowadzenie dziecka, które nie osiągnęło wieku przyzwolenia, do bycia świadkiem czynności seksualnych lub aktów niegodziwego traktowania – tego rodzaju działania powinny być zagrożone karą pozbawienia wolności (ust. 2 i 3 projektu); b) podjęcie czynności seksualnych z udziałem dziecka, które nie osiągnęło wieku przyzwolenia, lub doprowadzenie dziecka do podejmowania czynności seksualnych z inną osobą – ten czyn również kwalifikowany jest jako ciężkie naruszenie (ust. 4 projektu). Propozycja ta ma na celu zapewnienie jednolitego poziomu ochrony dzieci w całej Unii Europejskiej oraz wyznaczenie minimalnych standardów odpowiedzialności karnej za przestępstwa o charakterze seksualnym wobec dzieci, co odzwierciedla ogólnounijną politykę zero tolerancji dla tego rodzaju czynów.

³⁵ W art. 4 projektu dyrektywy uregulowano przestępstwa związane z wykorzystywaniem seksualnym dzieci, przy czym szczególne zasady przedawnienia powinny odnosić się do następujących czynów: a) doprowadzenia lub nakłaniania dziecka do udziału w przedstawieniach pornograficznych ukazujących niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych lub czerpania z tego korzyści (ust. 2 projektu); b) użycia przymusu, przemocy lub groźby prowadzących do udziału dziecka w takich przedstawieniach (ust. 3 projektu); c) doprowadzenia lub nakłaniania dziecka do udziału w prostytucji dziecięcej lub czerpania z tego korzyści (ust. 5 projektu); d) użycia przymusu, przemocy lub groźby w celu doprowadzenia dziecka do udziału w prostytucji dziecięcej (ust. 6 projektu); e) podejmowania czynności seksualnych z udziałem dziecka w związku z jego wykorzystywaniem do prostytucji dziecięcej (ust. 7 projektu). Przepisy te mają na celu zagwarantowanie, że przestępstwa tego rodzaju będą skutecznie ścigane, a ich przedawnienie będzie dostosowane do powagi i charakteru czynów, umożliwiając ofiarom dochodzenie sprawiedliwości nawet po wielu latach od uzyskania pełnoletności.

³⁶ W art. 5 projektu dyrektywy, który grupuje przestępstwa związane z materiałami przedstawiającymi niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych, ustęp 6 dotyczy kryminalizacji produkcji pornografii dziecięcej, czyli materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych. Przepis ten zobowiązuje państwa członkowskie do wprowadzenia odpowiednich regulacji penalizujących nie tylko samo tworzenie tego rodzaju materiałów, ale również czynności związane z ich rozpowszechnianiem, przechowywaniem czy udostępnianiem, niezależnie od formy i środków technicznych wykorzystywanych do ich produkcji i dystrybucji. Celem jest zagwarantowanie spójnego i surowego podejścia do tych szczególnie odrażających przestępstw, które mają długotrwałe skutki dla dziecięcych ofiar oraz wymagają ścisłej współpracy państw członkowskich w zakresie ich zwalczania i przeciwdziałania. W ramach tego przepisu podkreśla się także znaczenie skutecznego ścigania sprawców tych czynów, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym, poprzez harmonizację przepisów prawnych dotyczących materiałów pornograficznych z udziałem dzieci, w tym materiałów wytwarzanych w formie cyfrowej i rozpowszechnianych w Internecie.

dzieci w celach seksualnych, o których mowa w art. 2, oraz wszystkich przestępstw określonych w art. 7³⁷ i 8³⁸.

Ponadto, w projektowanym art. 16 ust. 2 przewiduje się nie tylko zagwarantowanie, że we wszystkich krajach członkowskich bieg okresów przedawnienia nie rozpocznie się przed osiągnięciem przez ofiarę pełnoletności, ale także określenie jednolitych minimalnych terminów przedawnienia, które umożliwią skuteczne dochodzenie sprawiedliwości.

W związku z tym proponuje się wprowadzenie następujących minimalnych standardów w odniesieniu do długości okresów przedawnienia:

- w przypadku przestępstw podlegających na mocy dyrektywy sankcji karnej w maksymalnym wymiarze co najmniej 3 lat pozbawienia wolności, okres przedawnienia wynosi co najmniej 20 lat. Oznacza to, że począwszy od pełnoletności, okres przedawnienia wygasa dopiero po ukończeniu przez ofiarę co najmniej 38 lat;
- w przypadku przestępstw podlegających na mocy dyrektywy sankcji karnej w maksymalnym wymiarze co najmniej 5 lat pozbawienia wolności, okres przedawnienia wynosi co najmniej 25 lat. Oznacza to, że począwszy od pełnoletności, okres przedawnienia wygasa dopiero po ukończeniu przez ofiarę co najmniej 43 lat;
- w przypadku przestępstw podlegających na mocy dyrektywy sankcji karnej w maksymalnym wymiarze co najmniej 8 lat pozbawienia wolności, okres przedawnienia wynosi co najmniej 30 lat. Oznacza to, że począwszy od pełnoletności, okres przedawnienia wygasa dopiero po ukończeniu przez ofiarę co najmniej 48 lat.

³⁷ Art. 7 projektu dyrektywy dotyczy obiecywania lub oferowania jakiejkolwiek osobie pieniędzy, innych form wynagrodzenia lub świadczeń w celu doprowadzenia tej osoby do popełnienia któregośkolwiek z przestępstw wymienionych w: 1) art. 3 ust. 4, 5, 6, 7 i 8, czyli przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci oraz ich nakłanianiem do podejmowania czynności seksualnych; 2) art. 4 ust. 2 i 3, dotyczących doprowadzenia dziecka do udziału w przedstawieniach pornograficznych lub nakłaniania do udziału w takich przedstawieniach z użyciem przymusu, groźby lub przemocy; 3) art. 5 ust. 6, odnoszącym się do produkcji materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci w celach seksualnych. Celem tego przepisu jest zapewnienie, aby wszelkie formy pośredniego udziału w doprowadzeniu do popełnienia przestępstwa, poprzez przekupstwo lub wynagrodzenie, również podlegały ściganiu i odpowiedzialności karnej. Przepis ten obejmuje zatem zarówno sprawców bezpośrednich, jak i osoby wspierające ich działania poprzez środki materialne lub korzyści niematerialne. Ma to na celu przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się takich praktyk oraz zwiększenie ochrony dzieci przed wykorzystywaniem w zorganizowanych przestępczych procederach.

³⁸ Art. 8 projektu dyrektywy dotyczy umyślnego świadczenia usług społeczeństwu informacyjnego, których celem jest ułatwianie lub zachęcanie do popełnienia któregośkolwiek z przestępstw wymienionych w art. 3–7, tj. przestępstw związanych z niegodziwym traktowaniem dzieci w celach seksualnych, wykorzystywaniem dzieci do przedstawień pornograficznych, prostytucji dziecięcej, produkcją oraz dystrybucją materiałów przedstawiających niegodziwe traktowanie dzieci, a także przestępstw związanych z obietnicą wynagrodzenia za popełnienie tych czynów. Przepis obejmuje również administrowanie usługą informacyjną, która w sposób świadomy jest wykorzystywana do ułatwienia lub propagowania tego rodzaju przestępstw. Celem tego artykułu jest przeciwdziałanie wykorzystywaniu technologii i platform internetowych do wspierania działalności przestępczej polegającej na wykorzystywaniu seksualnym dzieci oraz szerzeniu materiałów pornograficznych z udziałem małoletnich. Przepis nakłada na państwa członkowskie obowiązek wprowadzenia regulacji umożliwiających karanie dostawców i administratorów takich usług, jeśli świadomie uczestniczą w promowaniu lub umożliwianiu popełniania przestępstw, co jest istotne w kontekście zwalczania cyberprzestępczości.

Uzasadniając potrzebę zmiany uregulowań dotyczących przedawnienia w projekcie nowej dyrektywy, odwołano się, po pierwsze, do dotychczasowych oraz najnowszych badań kryminologicznych, które wskazują, że ofiary wykorzystywania seksualnego często nie są w stanie zgłosić przestępstwa nawet przez kilkadziesiąt lat po jego popełnieniu. Przez dziesięciolecia wiele ofiar nie jest w stanie mówić o doznanej krzywdzie ani zgłosić jej organom ścigania. Utrudniają to m.in. silne poczucie wstydu, winy i samoobwinianie się, wynikające ze stygmatyzacji społecznej i kulturowej, tajemnicy otaczającej nadużycia oraz groźby lub manipulacje ze strony sprawcy, a także związana z tym trauma.

Po drugie, uzasadniano to istotnym zróżnicowaniem okresów przedawnienia w poszczególnych państwach członkowskich, które prowadzi do sytuacji, w której ofiary w różnych państwach UE nie mają jednolitego dostępu do wymiaru sprawiedliwości w zakresie ścigania przestępstw i dochodzenia odszkodowań. Taki stan rzeczy umożliwia sprawcom unikanie odpowiedzialności przez przeniesienie się do państw, w których okresy przedawnienia są krótsze i już upłynęły. W konsekwencji istnieje ryzyko, że sprawcy unikną ścigania i przez kolejne dekady pozostaną zagrożeniem dla dzieci.

W chwili pisania niniejszego opracowania losy omawianego projektu dyrektywy nie są jeszcze przesądzone. Niemniej jednak wydaje się, że stanowi on odzwierciedlenie dominującego stanowiska wśród państw członkowskich UE na temat przedawnienia przestępstw seksualnych przeciwko dzieciom.

IV. Uregulowanie kwestii przedawnienia przestępstw polegających na wykorzystaniu seksualnym dzieci w państwach-stronach Konwencji z Lanzarote

1. Ogólny sposób regulacji

Z opublikowanych w czerwcu 2023 r. przez Komitet Lanzarote analiz regulacji krajowych dotyczących instytucji przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci, obowiązujących w 43 państwach-stronach Konwencji, wynika jednoznacznie duże zróżnicowanie przyjętych rozwiązań³⁹. Nie powinno to dziwić, gdyż – jak wykazano wcześniej – Konwencja pozostawia państwom-stronom szeroki margines uznania w zakresie trans-

³⁹ Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 12–13, 14, 16, 18, 20–21, 25–26. Badanie to, jak już wspomniano, przeprowadziła na zlecenie Komitetu jego konsultantka M.A. Kostopoulou. W dokumencie tym zastrzega się jednak, że zawarte w nim opinie reprezentują stanowisko własne autorki i niekoniecznie wyrażają oficjalną politykę Komitetu. Warto dodać, że Konwencję podpisały i ratyfikowały wszystkie 46 państw Rady Europy, przy czym Rosja, która nie jest już członkiem Rady Europy, nadal pozostaje stroną Konwencji. Badanie, z którego pochodzą poniższe informacje, zostało przeprowadzone w odniesieniu do 43 państw (Albanii, Andory, Armenii, Austrii, Belgii, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Chorwacji, Czarnogóry, Cypru, Czech, Danii, Estonii, Finlandii, Francji, Grecji, Gruzji, Hiszpanii, Holandii, Islandii, Irlandii, Litwy, Luksemburga, Łotwy, Malty, Mołdawii, Monako, Niemiec, Norwegii, Polski, Portugalii, Rumunii, Serbii, Słowacji, Słowenii, Szwajcarii, Szwecji, Tunezji, Turcji, Ukrainy, Wielkiej Brytanii, Węgier oraz Włoch) metodą ankietową, uzupełnioną analizą dostępnych tekstów prawnych. W przypadku Grecji oraz Ukrainy oparto się wyłącznie na badaniach dokumentów oraz innych dostępnych źródeł. Ankiety miały na celu uzyskanie odpowiedzi na przedstawione pytania badawcze. W przypadku krajów, w których przestępstwa seksualne wobec dzieci nie ulegały przedawnieniu, pytania dotyczyły kwestii, czy tak było zawsze, czy też przedawnienie zostało zniesione – jeśli tak, to kiedy – oraz czy obecny brak przedawnienia dotyczy wszystkich typów przestępstw z tej grupy, czy tylko określonych, a jeśli tak – których. Ponadto, w sytuacji gdy w danym ustawodawstwie przestępstwa seksualne wobec dzieci podlegały przedawnieniu, pytania dotyczyły okresów przedawnienia przewidzianych dla poszczególnych przestępstw oraz momentu rozpoczęcia biegu przedawnienia w praktyce – czy od momentu popełnienia przestępstwa, osiągnięcia przez dziecko pełnoletności, czy też od innej chwili (jeśli tak, to jakiej). Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 4. Należy już w tym miejscu zaznaczyć, że niektóre informacje zawarte w tym raporcie straciły na aktualności. Dotyczy to m.in. Polski, w odniesieniu do której nie uwzględniono zmian wprowadzonych ustawą z 2022 r. Nowelizacja ta dodała do art. 105 pkt 3 i 4 k.k. zasadę nieprzedawnialności niektórych przestępstw seksualnych popełnionych wobec małoletnich oraz – w stosunku do pozostałych przestępstw tego typu – w art. 101 § 4 k.k. wydłużyła czas, przed którym nie może upłynąć okres przedawnienia, o 10 lat, podnosząc granicę wieku z 30 na 40 lat. Warto podkreślić, że wprowadzona zmiana miała na celu zwiększenie ochrony ofiar przestępstw seksualnych wobec dzieci oraz wydłużenie czasu, w którym mogą one zdecydować się na złożenie zawiadomienia o przestępstwie. Zmiana ta wpisuje się w szerszy trend reform mających na celu skuteczniejsze ściganie sprawców takich przestępstw, zgodnie z zaleceniami Komitetu Lanzarote oraz innymi międzynarodowymi standardami dotyczącymi ochrony praw dzieci.

pozycji jej art. 33. Wśród wszystkich państw-stron Konwencji Komitet Lanzarote wyróżnia trzy zasadnicze podejścia do tej kwestii:

Pierwsza kategoria obejmuje kraje, w których przedawnienie w ogóle nie obowiązuje w odniesieniu do wszystkich przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci. Do grupy tej należą Cypr, Irlandia⁴⁰ i Wielka Brytania. Komitet Lanzarote podkreślił, że w tych trzech państwach przestępstwa eksploatacji i wykorzystania seksualnego dzieci nigdy nie podlegały przedawnieniu. Wynika to z faktu, że w krajach tych obowiązują systemy prawne oparte na anglosaskim *common law*, które nie przewidują generalnej instytucji przedawnienia⁴¹. W konsekwencji przedawnienie jest jedynie wyjątkiem wprowadzanym w odniesieniu do niektórych przestępstw, a w stosunku do analizowanej grupy przestępstw wyjątek ten nie ma zastosowania.

Druga kategoria obejmuje kraje, w których co najmniej niektóre przestępstwa seksualne popełnione wobec dzieci nie ulegają przedawnieniu. Do tej grupy należą: Austria, Belgia, Chorwacja, Dania, Francja, Estonia, Gruzja, Holandia, Islandia, Łotwa, Norwegia, Rumunia, Serbia, Szwajcaria⁴², Szwecja oraz Węgry. W większości z tych państw w odniesieniu do pozostałych przestępstw popełnionych na szkodę dzieci obowiązują szczególne zasady przedawnienia. Komitet Lanzarote ustalił, że liczba krajów, które całkowicie lub częściowo zniosły przedawnienie przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci, wynosi 18.

Już w tym miejscu należy jednak zaznaczyć, że w 2023 r. do tej grupy dołączyła także Polska, co oznacza, iż liczba tych państw wzrosła do 19.

Trzecia kategoria obejmuje kraje, w których przedawnienie może mieć zawsze zastosowanie do wszystkich przestępstw popełnionych na szkodę dzieci, w tym również do przestępstw seksualnych wymienionych w art. 33 Konwencji, ale na odmiennych zasadach niż w przypadku przestępstw popełnionych wobec osób dorosłych. Komitet Lanzarote ustalił, że do tej kategorii należy 25 z 43 analizowanych państw. W grupie tej znalazły się: Albania, Andora, Armenia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Czechy, Czarnogóra, Finlandia, Fran-

⁴⁰ Komitet Lanzarote zwraca przy tym uwagę, że w Irlandii, w sytuacji gdy organy ścigania dopuszczają się rażącej zwłoki w ściganiu przestępstwa, sędzia może zdecydować o nierozpoznawaniu sprawy. Kluczowym czynnikiem przy podejmowaniu takiej decyzji jest stwierdzenie, że zwłoka ta doprowadziła do istotnego zmniejszenia szans oskarżonego na rzetelny proces (*fair trial*). Przykładowo może to mieć miejsce, gdy kluczowy świadek stał się niedostępny albo gdy upływ czasu spowodował zatarcie się istotnych faktów w pamięci świadków. Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of limitations*, s. 1, pkt 41.

⁴¹ Por. L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2017, s. 219–220.

⁴² Zgodnie z art. 101 ust. 1 lit. e szwajcarskiego kodeksu karnego nie przedawniają się przestępstwa seksualne popełnione na szkodę dzieci poniżej 12. roku życia, takie jak: akt seksualny z dzieckiem (art. 187 ust. 1), nieobyczajna napaść na tle seksualnym (art. 189), zgwałcenie (art. 190), akt seksualny z osobą niezdolną do rozeznania lub stawiania oporu (art. 191), akt seksualny z osobą pozostającą pod opieką instytucji lub przebywającą w więzieniu lub areszcie (art. 192 ust. 1), a także wykorzystanie osoby znajdującej się w sytuacji krytycznej lub w stosunku zależności (art. 193 ust. 1). Przepisy te zapewniają szczególną ochronę prawnokarną dzieci, uznając ich bezbronność i szczególne narażenie na przemoc seksualną. Por. *Criminal Code of the Swiss Confederation*, <https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/Criminal%20Code%20of%20the%20Swiss%20Confederation.pdf> (dostęp: 20.12.2024 r.).

cja, Grecja, Hiszpania, Litwa, Luksemburg, Malta, Mołdawia, Monako, Niemcy, Polska, Portugalia, Słowacja, Słowenia, Włochy, Tunezja, Turcja i Ukraina⁴³.

Obecnie jednak liczba tych państw powinna zostać zmniejszona do 24, gdyż Polska w 2023 r. przeszła z trzeciej do drugiej grupy. Według naszych badań do tej kategorii należy również zaliczyć Azerbejdżan, Macedonię Północną, Liechtenstein oraz San Marino.

Warto dodać, że w wielu z wymienionych krajów, gdzie doszło do częściowego zniesienia przedawnienia oraz wprowadzenia szczególnych zasad w tym zakresie, zmiany te były wprowadzane stopniowo na przestrzeni ostatnich 16 lat, czyli mniej więcej od wejścia w życie Konwencji z Lanzarote. Przykładem takich reform są: Islandia (2007), Serbia i Szwajcaria (2013), Węgry i Norwegia (2014), a także Dania, Gruzja, Rumunia i Szwecja (2020). W kilku państwach przepisy te zmieniały się co najmniej dwukrotnie, jak miało to miejsce w Chorwacji (2019 i 2021), Belgii (2019 i 2022) oraz Holandii (2013 i 2023)⁴⁴.

W kilku krajach, w których przedawnienie nadal obowiązuje w odniesieniu do niektórych przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci, planowane są dalsze jego zmiany. Dotyczy to np. Rumunii i Norwegii. W Holandii zmiana wprowadzona w 2022 r. nie została przez wszystkich oceniona pozytywnie⁴⁵.

Należy zaznaczyć, że do wyróżnionych przez Komitet Lanzarote trzech różnych podejść do kwestii przedawnienia należałoby dodać czwartą kategorię ustawodawstw, w których art. 33 Konwencji nie został implementowany. Według naszych informacji takim krajem jest Rosja, gdzie pomimo że po przystąpieniu do Konwencji z Lanzarote doszło po 2016 r. do zmian kodeksu karnego w zakresie przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci, to modyfikacje te nie dotyczyły przepisu art. 78 regulującego kwestię przedawnienia. Można więc przypuszczać, że również w przypadku gdy ofiarami przestępstw seksualnych są dzieci, mają zastosowanie ogólne zasady przedawnienia przewidziane w tym przepisie.

W niniejszym opracowaniu skupimy się na regulacjach prawnych obowiązujących w państwach drugiej i trzeciej kategorii, tj. w krajach, w których wprowadzono szczególne zasady przedawnienia dla co najmniej niektórych rodzajów przestępstw seksualnych określonych w art. 33 Konwencji.

To właśnie te systemy prawne najbardziej korespondują z rozwiązaniem obowiązującym w Polsce. Poza zakresem analizy pozostaną natomiast rozwiązania przyjęte w państwach należących do pierwszej grupy, ze względu na istotne różnice systemowe.

⁴³ Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 17, pkt 53.

⁴⁴ Zob. P.A.M di Mevis, M.C. de Rade, *Statute of limitations in Dutch criminal law*, DPCE Online 2022, vol. 49(4). Również: S. Gless, S. Meyer, *More Than Enough Forgiving & Forgetting? Statutes of Limitation in Switzerland*, DPCE Online 2022, vol. 49(4); J. Jackson, J. Johnstone, *Statutes of Limitation in the United Kingdom*, DPCE Online 2022, vol. 49(4).

⁴⁵ Zob. P.A.M di Mevis, M.C. de Rade, *Statute...*

2. Szczególne zasady odnośnie do przedawnienia

2.1. Zakres przedmiotowy zniesienia przedawnienia

W państwach, w których przynajmniej częściowo zniesiono przedawnienie przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci, zakres przedmiotowy obowiązywania tej zasady jest zróżnicowany.

Zgodnie z opublikowanym przez Komitet Lanzarote opracowaniem najdalej idące rozwiązania w zakresie nieprzedawnialności w tej grupie państw ustanowiono w Danii⁴⁶ oraz w Gruzji⁴⁷. W Danii przedawnienie w zakresie przemocy seksualnej wobec małoletnich może mieć zastosowanie jedynie w przypadku tzw. indecency (paragraf 94 PCS.4 duńskiego kodeksu karnego). W Gruzji z kolei przestępstwa o charakterze seksualnym mogą ulec przedawnieniu wyłącznie w sytuacji, gdy wykorzystanie dziecka miało miejsce w kontekście handlu dziećmi, kwalifikowanego na podstawie art. 143² gruzińskiego kodeksu karnego.

W pozostałych państwach tej grupy zasada nieprzedawnialności dotyczy jedynie wybranych rodzajów przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci i została uregulowana na dwa sposoby: przez powiązanie jej z określoną sankcją karną, najczęściej w postaci dożywotniego pozbawienia wolności lub enumeratywne wyliczenie konkretnych przestępstw seksualnych wobec dzieci, w odniesieniu do których nie stosuje się przedawnienia.

Modele nieprzedawnialności w poszczególnych państwach obejmują dwa główne rozwiązania: model uzależniony od wysokości kary, stosowany w Austrii, na Łotwie, na Węgrzech oraz w Holandii⁴⁸, oraz model enumeratywnego wyliczenia, przyjęty w pozo-

⁴⁶ Zob. sekcja 93b duńskiego kodeksu karnego, która reguluje kwestie przedawnienia przestępstw, przewidując, że przestępstwa o charakterze szczególnie poważnym, takie jak przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu oraz wolności seksualnej dzieci, nie ulegają przedawnieniu.

⁴⁷ Warto dodać, że art. 71 gruzińskiego kodeksu karnego przewiduje w ust. 5, że przedawnienie przestępstwa nie następuje w przypadkach, gdy zostało to wykluczone w wiążących Gruzję traktatach międzynarodowych. Natomiast w ust. 5¹ wyraźnie wskazano, że przedawnienie nie ma zastosowania w przypadku przestępstw określonych w art. 144¹–144³ gruzińskiego kodeksu karnego (tortury i nieludzkie traktowanie), jak również w odniesieniu do przestępstw z art. 137–141 tego kodeksu (wszystkie przestępstwa przeciwko wolności i integralności seksualnej, zgrupowane w rozdziale XXII) oraz art. 253–255² gruzińskiego kodeksu karnego (przestępstwa związane z prostytutką, produkcją i rozpowszechnianiem materiałów pornograficznych popełniane wobec osoby niepełnoletniej, a także przestępstwo groomingu popełnione wobec osoby poniżej 16. roku życia). Ponadto, zgodnie z zasadami ogólnymi, przedawnienie nie ma zastosowania do przestępstw zagrożonych karą dożywotniego pozbawienia wolności oraz tych, których skutkiem jest śmierć.

⁴⁸ W Austrii, zgodnie z art. 57 austriackiego kodeksu karnego, nie ulegają przedawnieniu przestępstwa zagrożone karą od 10 do 20 lat pozbawienia wolności oraz karą dożywotniego więzienia. W odniesieniu do przestępstw seksualnych oznacza to, że nieprzedawnialności podlegają m.in. zgwałcenie, przemoc seksualna oraz wykorzystanie seksualne dziecka poniżej 14. roku życia, skutkujące jego śmiercią. Podobną zasadę przyjęto w Estonii, gdzie na podstawie art. 81 w zw. z art. 141 i 141¹ estońskiego kodeksu karnego nieprzedawnialne są przestępstwa zagrożone karą dożywocia, w tym m.in. zgwałcenie lub inne niedobrowolne akty seksualne wobec małoletniego, popełnione w warunkach recydywy. W Republice Łotewskiej przestępstwa zagrożone karą dożywocia również nie ulegają przedawnieniu; dotyczy to w szczególności zgwałcenia dziecka poniżej 16. roku życia lub czynów skutkujących poważnymi następstwami (art. 159 ust. 2 i 3 łotewskiego kodeksu karnego). Co

stałych krajach, gdzie nieprzedawnialność niektórych przestępstw jest określona *expressis verbis* w przepisach kodeksów karnych poprzez wyraźne wskazanie konkretnych artykułów lub całych rozdziałów dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci⁴⁹. Dotyczy to następujących państw: Belgia⁵⁰, Chorwacja⁵¹, Dania⁵², Gruzja⁵³, Islandia⁵⁴, Norwegia⁵⁵, Rumunia⁵⁶,

istotne, art. 56 ust. 4 łotewskiego kodeksu karnego przewiduje, że sąd może, po upływie 30 lat od popełnienia przestępstwa lub osiągnięcia pełnoletności przez ofiarę, orzec o przedawnieniu sprawy. Na Węgrzech zasada nieprzedawnialności dotyczy wszystkich przestępstw przemocy seksualnej wobec dzieci zagrożonych karą przekraczającą pięć lat pozbawienia wolności (§ 26 ust. 3 lit. c oraz przepisy rozdziału XIX węgierskiego kodeksu karnego, obejmujące przestępstwa przeciwko wolności życia seksualnego i moralności seksualnej). W Holandii zasada ta odnosi się do wszystkich przestępstw zagrożonych karą co najmniej 12 lat więzienia, a w przypadku przestępstw wobec dzieci – 8 lat lub więcej (art. 70 holenderskiego kodeksu karnego). Należy przy tym zaznaczyć, że w 2024 r. wprowadzono zmiany, które mogą wpływać na zakres stosowania tej regulacji. Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 16, pkt 48 i 49.

Zasada nieprzedawnialności najczęściej obejmuje najpoważniejsze czyny zabronione, takie jak kwalifikowane przypadki zgwałcenia, tj. zgwałcenie ze skutkiem śmiertelnym, zgwałcenie zbiorowe, dokonane w warunkach recydywy lub na małym dziecku. W Belgii, Danii, Gruzji, Islandii, Norwegii i Szwajcarii przepis ten dotyczy także przestępstw pedofilii, czyli współżycia seksualnego z dzieckiem, które nie osiągnęło wieku pozwalającego na wyrażenie świadomej zgody w świetle prawa. Dodatkowo, w Danii, Gruzji i Serbii nieprzedawnialności podlegają również przestępstwa związane z eksploatacją dzieci w pornografii i prostytucji. Natomiast na Cyprze, w Danii, Gruzji, Irlandii i Serbii zasada ta obejmuje także łżejsze formy przestępstw seksualnych wobec dzieci. Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 17, pkt 51 i 52.

⁴⁹ Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 17, pkt 51–52.

⁵⁰ Zob. art. 21bis belgijskiego kodeksu postępowania karnego, który wprowadza zasadę nieprzedawnialności najcięższych przestępstw, w tym przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci, obejmując nią również przypadki eksploatacji seksualnej i rozpowszechniania materiałów pornograficznych z udziałem małoletnich.

⁵¹ Zob. art. 166(2) i 166(3) chorwackiego kodeksu karnego, które przewidują nieprzedawnialność najcięższych przestępstw seksualnych wobec dzieci, w tym przypadków zgwałcenia oraz innych aktów przemocy seksualnej, jeśli doszło do ich popełnienia ze szczególnym okrucieństwem lub jeśli skutkiem przestępstwa była śmierć ofiary.

⁵² Zob. sekcja 93b duńskiego kodeksu karnego, która reguluje kwestie przedawnienia przestępstw, przewidując, że przestępstwa o charakterze szczególnie poważnym, takie jak przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu oraz wolności seksualnej dzieci, nie ulegają przedawnieniu.

⁵³ Art. 71 gruzińskiego kodeksu karnego.

⁵⁴ Zob. art. 81 islandzkiego kodeksu karnego, który reguluje kwestie przedawnienia przestępstw. Zgodnie z tym przepisem przestępstwa zagrożone najwyższymi karami, takie jak zgwałcenie, molestowanie seksualne dzieci, przemoc seksualna oraz przestępstwa związane z pornografią dziecięcą, nie ulegają przedawnieniu, jeżeli sprawca działał ze szczególnym okrucieństwem lub ofiarą była osoba szczególnie bezbronna, np. dziecko. W art. 81 przewidziano również, że bieg przedawnienia w przypadku przestępstw seksualnych wobec dzieci nie rozpoczyna się przed osiągnięciem przez pokrzywdzonego pełnoletności, co odzwierciedla szczególną troskę ustawodawcy o umożliwienie ofiarom skutecznego dochodzenia sprawiedliwości, nawet po wielu latach od popełnienia przestępstwa.

⁵⁵ Zob. art. 91 oraz art. 291 norweskiego kodeksu karnego. Zgodnie z art. 91 nieprzedawnialność przestępstw odnosi się do najcięższych zbrodni, w tym przestępstw przeciwko wolności i integralności seksualnej, gdy są one zagrożone karą dożywotniego pozbawienia wolności lub wynikają z poważnych naruszeń praw człowieka. Natomiast art. 291 precyzuje definicję zgwałcenia, obejmującą nie tylko klasyczne przypadki przemocy seksualnej, ale również sytuacje wykorzystania bezbronności ofiary, przymusu, gróźb oraz aktów seksualnych wobec osoby, która nie była w stanie wyrazić świadomej zgody z powodu np. wieku, choroby lub stanu odurzenia.

⁵⁶ Ustawa nr 217/2020 zmieniająca kodeks karny Rumunii dotyczyła zaostrzenia przepisów dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci oraz przemocy domowej. Wprowadzone zmiany miały na celu wzmocnienie ochrony małoletnich i zwiększenie skuteczności ścigania tego rodzaju przestępstw. Główne postanowienia ustawy objęły: 1) zniesienie przedawnienia dla przestępstw o szczególnie dużej wadze, takich jak zgwałcenie i molestowanie dzieci; 2) podwyższenie minimalnych kar za przestępstwa o charakterze seksualnym wobec dzieci; 3) wprowadzenie dodatkowych regulacji dotyczących ochrony ofiar przemocy, takich jak zakaz zbliżania

Serbia⁵⁷, Szwajcaria⁵⁸, Szwecja⁵⁹. Trzeba też podkreślić, że w tej grupie krajów od 2023 r. znajduje się i Polska.

2.2. Rodzaje przestępstw objętych nieprzedawnialnością

Ogólnie rzecz biorąc, zasada nieprzedawnialności w tych państwach dotyczy przede wszystkim najpoważniejszych czynów zabronionych, takich jak kwalifikowane przypadki zgwałcenia, w tym zgwałcenie ze skutkiem śmiertelnym, zgwałcenie zbiorowe, zgwałcenie popełnione w warunkach recydywy oraz zgwałcenie na małym dziecku. W kilku krajach zakres nieprzedawnialności został rozszerzony także na inne przestępstwa. W Belgii, Danii, Gruzji, Islandii, Norwegii i Szwajcarii nie ulega przedawnieniu przestępstwo pedofilii, tj. współżycia seksualnego z dzieckiem, które nie osiągnęło wieku umożliwiającego mu w świetle prawa podjęcie samodzielnej decyzji. W Danii, Gruzji i Serbii nieprzedawnialność obejmuje także przestępstwa związane z eksploatacją dzieci w pornografii i prostytucji. Na Cyprze, w Danii, Gruzji, Irlandii i Serbii nieprzedawnialność dotyczy ponadto lżejszych form przestępstw z tej grupy.

Warto zauważyć, że wszystkie rozwiązania przewidujące całkowite lub częściowe zniesienie przedawnienia ścigania przestępstw seksualnych wobec dzieci wykraczają poza standard minimalny przewidziany w art. 33 Konwencji. Jak już wcześniej wskazano, Konwencja nie wymaga zniesienia przedawnienia w odniesieniu do żadnego z przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci, aczkolwiek takie rozwiązanie jest zalecane przez organy Rady Europy.

się sprawcy do ofiary i środki zabezpieczające podczas prowadzenia postępowań. Zmiany te były wynikiem licznych społecznych postulatów oraz orzecznictwa europejskiego dotyczącego konieczności pełniejszej ochrony dzieci przed wykorzystaniem seksualnym oraz ujednolicenia przepisów z międzynarodowymi standardami, w tym z Konwencją z Lanzarote.

⁵⁷ Zob. ustawa o specjalnych środkach zapobiegania przestępstwom przeciwko wolności seksualnej małoletnich z 2013 r., wprowadzająca m.in. publiczny rejestr sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci oraz mechanizmy nadzoru po odbyciu kary. Zob. także art. 108 serbskiego kodeksu karnego dotyczący przestępstw skutkujących śmiercią, przewidujący najwyższy wymiar kary, w tym dożywotnie pozbawienie wolności, w przypadku śmierci dziecka jako następstwa przestępstwa na tle seksualnym.

⁵⁸ Zob. art. 101 szwajcarskiego kodeksu karnego, który przewiduje nieprzedawnialność ścigania niektórych przestępstw, w tym aktów seksualnych z dzieckiem (art. 187), nieobyczajnych napaści na tle seksualnym (art. 189), zgwałcenia (art. 190), aktów seksualnych z osobą niezdolną do wyrażenia zgody lub stawiania oporu (art. 191), aktów seksualnych z osobą przebywającą pod opieką instytucji lub w więzieniu (art. 192 § 1), a także wykorzystania osoby znajdującej się w krytycznej sytuacji lub w stosunku zależności (art. 193 § 1), jeżeli ofiarą jest dziecko poniżej 12. roku życia.

⁵⁹ Zob. rozdział 35, sekcja 2 szwedzkiego kodeksu karnego (*Brottsbalken*), który reguluje kwestię przedawnienia ścigania przestępstw. Przepis ten przewiduje, że niektóre szczególnie poważne przestępstwa, takie jak gwałt na dziecku, przemoc seksualna wobec małoletnich oraz inne czyny związane z wykorzystywaniem seksualnym dzieci, nie ulegają przedawnieniu, zwłaszcza jeśli zostały popełnione wobec osób niepełnoletnich. Warto zaznaczyć, że zasada ta została rozszerzona na mocy nowelizacji z 2020 r., co miało na celu zaostrzenie ochrony dzieci przed przestępstwami seksualnymi.

3. Sposób określania przedawnienia pozostałych przestępstw popełnionych na szkodę dzieci

Przewidziane w wielu państwach szczególne zasady przedawnienia przestępstw popełnionych na szkodę dzieci różnią się uregulowaniami dotyczącymi długości okresów przedawnienia oraz sposobu jego obliczania.

W związku z tym, oceniając te regulacje pod kątem ich zgodności z art. 33 Konwencji⁶⁰, uwzględnione zostaną przede wszystkim dwa następujące aspekty:

- 1) okresy przedawnienia – długość czasu, w którym możliwe jest wszczęcie postępowania karnego przeciwko sprawcy przestępstwa popełnionego na szkodę dziecka;
- 2) początek biegu okresu przedawnienia lub inny sposób określenia jego minimalnego czasu trwania – moment rozpoczęcia liczenia okresu przedawnienia, który może być ustalony np. od chwili popełnienia przestępstwa od osiągnięcia przez pokrzywdzonego pełnoletności lub innego, odpowiednio wskazanego momentu w przepisach.

Każdy z tych elementów wpływa na zgodność krajowych rozwiązań prawnych z minimalnymi standardami przewidzianymi przez Konwencję. Dlatego też analiza szczególnych rozwiązań w tym zakresie wymaga zarówno oceny przyjętych okresów przedawnienia, jak i sposobu ich naliczania.

Ad 1) Okresy przedawnienia

W raporcie Komitetu Lanzarote stwierdzono, że terminy przedawnienia są określane na dwa sposoby. Po pierwsze, liczbowo – na podstawie abstrakcyjnej oceny przez ustawodawcę ciężaru gatunkowego danej grupy przestępstw. Po drugie, jako krotność „normalnego” terminu przedawnienia – przyjętego dla danego przestępstwa, jeśli ofiarą jest osoba dorosła.

W większości analizowanych ustawodawstw okresy przedawnienia przestępstw popełnionych wobec dzieci są identyczne z okresem przedawnienia tych samych czynów wobec osób dorosłych. W takich przypadkach, jeśli ofiarą jest dziecko, przedawnienie ulega przedłużeniu poprzez zastosowanie szczególnej metody jego liczenia (o czym poniżej w ad 2).

W niektórych krajach, takich jak Francja⁶¹, Łotwa (art. 56 § 2 łotewskiego kodeksu karnego), Litwa (art. 86 § 3 litewskiego kodeksu karnego) i Norwegia (art. 94 norweskiego kodeksu

⁶⁰ Pominięte zostały państwa, które przewidują całkowite zniesienie przedawnienia choćby w odniesieniu do części przestępstw seksualnych popełnianych na szkodę dzieci, mimo że regulacje te często zawierają szczególne zasady przedawnienia w stosunku do innych przestępstw z tej grupy. Należy zaznaczyć, że w większości takich przypadków zasada nieprzedawnialności obejmuje wszystkie przestępstwa wskazane w art. 33 Konwencji z Lanzarote, co wyklucza potrzebę szczegółowej analizy zgodności tych regulacji z wymogami wynikającymi z tego przepisu.

⁶¹ LOI n° 2021-478 du 21 avril 2021 visant à protéger les mineurs des crimes et délits sexuels et de l'inceste (rectificatif), Journal Officiel de la République Française (dostęp: Légifrance – 2.01.2025 r.). Ustawa ta znacząco

karnego), termin przedawnienia dodatkowo ulega przedłużeniu w przypadku recydywy sprawcy.

Z informacji uzyskanych przez Komitet Lanzarote wynika, że najkrótszy termin przedawnienia dla poważniejszych przestępstw seksualnych wobec dzieci wynosi 10 lat (Luksemburg, Portugalia), natomiast najdłuższy to 40 lat (Albania)⁶². W większości państw-stron Konwencji okres przedawnienia mieści się w przedziale 15–20 lat⁶³.

Terminy przedawnienia w państwach nieobjętych analizą Komitetu Lanzarote wynoszą:

- Azerbejdżan – 20 lat dla „szczególnie poważnych przestępstw” (tj. zagrożonych karą więzienia 12 lat lub wyższą; przy czym w przypadku kary dożywocia sąd może, lecz nie musi, zastosować przedawnienie)⁶⁴;
- Macedonia Północna⁶⁵ – 30 lat (dla przestępstw zagrożonych karą dożywocia), 20 lat (dla przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej 10 lat);
- Liechtenstein – 20 lat dla czynów zagrożonych karą 10–20 lat⁶⁶; czyny zagrożone dożywociem nie przedawniają się w ogóle;
- San Marino – maksymalny okres przedawnienia wynosi 20 lat (dla przestępstw zagrożonych karą więzienia VII–VIII stopnia)⁶⁷;
- Federacja Rosyjska – 15 lat dla szczególnie ciężkich przestępstw (przy czynach zagrożonych dożywociem decyzję o przedawnieniu pozostawia się sądowi)⁶⁸.

W niektórych państwach okres przedawnienia dla przestępstw seksualnych wobec dzieci ustalany jest jako wielokrotność standardowego terminu przedawnienia przewidzianego dla tego samego czynu popełnionego na szkodę osoby dorosłej.

Przykłady:

- Włochy – termin przedawnienia przestępstwa polegającego na przemocy seksualnej wobec dziecka jest dwukrotnie dłuższy niż w przypadku osoby dorosłej (art. 157 włoskiego kodeksu karnego);

zmienia regulacje dotyczące przedawnienia przestępstw seksualnych wobec małoletnich, wprowadzając m.in. zasadę, że okres przedawnienia dla najcięższych przestępstw, takich jak gwałt wobec dziecka, wynosi 30 lat od osiągnięcia pełnoletności przez ofiarę. Co więcej, ustawa zakazuje przedawnienia przestępstw kazirodztwa oraz poważnych przypadków gwałtu popełnionych na nieletnich.

⁶² Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 20, pkt 60, a także Północna Macedonia – art. 107 kodeksu karnego oraz Liechtenstein – § 57 liechtensteińskiego kodeksu karnego.

⁶³ Minimalny termin przedawnienia dla mniej poważnych przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci (najczęściej związanych z pornografią lub nieobyczajnym zachowaniem wobec dzieci) wynosi 2 lata. W niektórych państwach sięga on jednak nawet 15 lat. Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 21, pkt 63.

⁶⁴ Art. 75 ust. 1 pkt 4 ust. 4 azerskiego kodeksu karnego.

⁶⁵ Art. 107 ust. 1 pkt 1–2 kodeksu karnego Macedonii Północnej.

⁶⁶ § 57 ust. 1–3 liechtensteińskiego kodeksu karnego.

⁶⁷ Art. 54 pkt 7 kodeksu karnego San Marino.

⁶⁸ Art. 78 ust. 1 lit. d kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej.

- Słowenia – termin przedawnienia dla przestępstw seksualnych wobec dzieci jest trzykrotnie dłuższy niż w przypadku analogicznych czynów wobec dorosłych (art. 90 § 3 słoweńskiego kodeksu karnego)⁶⁹.

Jak wynika z powyższych danych, same terminy przedawnienia niewiele mówią bez odniesienia ich do sposobu i warunków obliczania jego upływu. Te kwestie zostaną omówione w następnym punkcie.

Ad 2) Początek biegu przedawnienia oraz sposób jego obliczania

W różnych państwach początek biegu terminu przedawnienia, jego zawieszenie oraz zakończenie są regulowane w odmienny sposób.

Najczęściej w państwach z tej grupy początek biegu przedawnienia przestępstw popełnionych na szkodę dzieci wyznacza się na moment ukończenia przez dziecko 18. roku życia, podczas gdy w przypadku przestępstw popełnionych wobec dorosłych liczony jest on od chwili popełnienia czynu. Jednakże w niektórych krajach ustawodawca wskazuje inny wiek ofiary jako moment rozpoczęcia biegu przedawnienia, np.: 19 lat – Grecja, 23 lata – Malta, 35 lat – Hiszpania (po zmianie w 2021 r.).

W kilku ustawodawstwach ten sam efekt uzyskuje się poprzez zasadę zawieszenia biegu przedawnienia do czasu osiągnięcia przez dziecko pełnoletności lub nawet do jeszcze późniejszego wieku. Na przykład w Niemczech, zgodnie z art. 78b ust. 1 niemieckiego kodeksu karnego, w przypadku poważniejszych przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci⁷⁰ bieg przedawnienia ulega wstrzymaniu do ukończenia przez pokrzywdzonego 30. roku życia.

W niektórych państwach stosuje się rozwiązanie dualistyczne, czyli w zależności od ciężaru gatunkowego przestępstwa bieg przedawnienia rozpoczyna się albo od ukończenia przez dziecko 18 lat, albo od chwili popełnienia przestępstwa. Takie rozwiązanie przyjęto np. w Monako – w przypadku przestępstw kwalifikowanych jako zbrodnie bieg przedawnienia rozpoczyna się od ukończenia przez dziecko 18. roku życia, natomiast w przypadku występków – od chwili popełnienia przestępstwa, w Turcji (art. 66 tureckiego kodeksu karnego) – analogiczne zróżnicowanie⁷¹.

⁶⁹ Słusznie zwraca się uwagę w opracowaniu Komitetu Lanzarote, że może to prowadzić do sytuacji, w której przedawnienie w praktyce nie następowałoby w ogóle. W danym kraju bowiem przedawnienie ścigania przestępstwa zgwałcenia osoby dorosłej następuje dopiero po 30 latach, co oznacza, że w przypadku dziecka okres ten będzie wynosił aż 90 lat. Zob. Komitet Lanzarote, *Statutes of Limitations*, s. 20, pkt 60 i 62.

⁷⁰ Tj. przewidzianych w § 174–174c, 176–178, 182, 184b ust. 1 zd. 1 pkt 3, a także w związku z ust. 2, § 225, 226a oraz 227 niemieckiego kodeksu karnego.

⁷¹ Komitet Lanzarote, *Statutes of limitations*, s. 23–24 pkt 68, 80–81.

W innych państwach bieg przedawnienia liczony jest standardowo od momentu popełnienia przestępstwa⁷², ale zastrzega się, że nie może on upłynąć przed osiągnięciem przez pokrzywdzonego określonego wieku.

Przykłady:

- Finlandia – przedawnienie nie może upłynąć przed ukończeniem przez ofiarę 28 lat; w przypadku nagabywania (nakłaniania – *solicitation*) dziecka do poddania się lub wykonania aktu o charakterze seksualnym – 23 lata;
- Portugalia – 23 lata dla wszystkich przestępstw seksualnych wobec dzieci (art. 91 portugalskiego kodeksu karnego);
- Litwa – przedawnienie ścigania przestępstwa seksualnego popełnionego wobec dziecka nie może nastąpić przed ukończeniem przez nie 25. roku życia (art. 95 ust. 3 litewskiego kodeksu karnego);
- Polska – przedawnienie liczone jest standardowo od chwili popełnienia przestępstwa, ale zastrzega się, że w przypadku przestępstw seksualnych wobec dzieci nie może ono upłynąć przed ukończeniem przez ofiarę 40. roku życia.

Wszystkie wskazane ustawodawstwa zapewniają, że przedawnienie nie upływa przed osiągnięciem przez dziecko pełnoletności. Jednakże bez analizy realiów społecznych danego państwa oraz sprawności funkcjonowania jego wymiaru sprawiedliwości trudno ocenić, czy spełniają one minimalny standard przewidziany w art. 33 Konwencji. Jak wynika z cytowanych powyżej badań kryminologicznych oraz z zakresu psychologii dziecka, średnio upływa co najmniej 20 lat od osiągnięcia pełnoletności, zanim ofiara zdecyduje się na zgłoszenie przestępstwa.

W związku z tym można mieć uzasadnione wątpliwości, czy w państwach, w których przyjęto zasadę, że upływ przedawnienia może nastąpić w czasie krótszym niż 10 lat od osiągnięcia przez ofiarę pełnoletności, ustawodawca zapewnił wystarczająco długi czas na podjęcie decyzji przez ofiarę o zgłoszeniu przestępstwa, czy też skuteczne wszczęcie postępowania karnego. W takich przypadkach istnieje ryzyko, że część sprawców uniknie odpowiedzialności karnej, zanim ofiara będzie psychicznie gotowa do zgłoszenia przestępstwa.

⁷² Przykładowo: w Albanii, Bośni i Hercegowinie, Bułgarii, na Litwie oraz w Mołdawii.

V. Przedawnienie przestępstw seksualnych popełnionych wobec dzieci w Polsce

1. Ewolucja uregulowań

Kodeks karny z 1997 r. w swojej pierwotnej wersji⁷³ nie przewidywał żadnych szczególnych zasad przedawnienia przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich. W związku z tym obowiązywały ogólne terminy przedawnienia ścigania, których długość była uzależniona od wagi przestępstwa i zawsze liczona od chwili jego popełnienia⁷⁴.

Dopiero w ostatnich dwóch dekadach przepisy dotyczące przedawnienia przestępstw popełnianych na szkodę małoletnich uległy kilkukrotnym nowelizacjom⁷⁵ (2008⁷⁶, 2014⁷⁷,

⁷³ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (t. pierw. Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553 ze zm.; obecnie t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 383) – dalej k.k.

⁷⁴ W art. 101 § 1 k.k. przewidywano, że karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia minęło 30 lat w przypadku zbrodni zabójstwa; 20 lat w przypadku innej zbrodni; 10 lat, gdy czyn stanowił występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata; 5 lat, gdy kara grożąca za występki nie przekraczała 3 lat, oraz 3 lata, gdy czyn zagrożony był karą ograniczenia wolności lub grzywną. Przedawnienia nie stosowano do zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych, a także do umyślnego zabójstwa, ciężkiego uszkodzenia ciała, ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności połączonego ze szczególnym udręczeniem, popełnionego przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 105 k.k.).

⁷⁵ Zob. szerzej: R. Krajewski, *Przedawnienie karalności przestępstw seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich*, „Probacja” 2024, nr 2, s. 11–22 (całość s. 27), oraz przywołana tam literatura.

⁷⁶ Ustawa z 24.10.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 214, poz. 1344). Zmiana wprowadzona tą ustawą gwarantowała wydłużenie terminów karalności przestępstw (czyli możliwości ich ścigania i orzekania w sprawie) z grupy przestępstw seksualnych lub skierowanych przeciwko obyczajności, popełnionych na szkodę osoby małoletniej. Było to zabezpieczenie na wypadek, gdyby – zgodnie z przepisami ogólnymi (tj. art. 101 § 1 i 3 k.k.) – przedawnienie ich karalności miało nastąpić, zanim małoletni zdobędzie pełną świadomość swojego pokrzywdzenia i uzyska swobodną możliwość decydowania o tym, czy zawiadomić o popełnionym na nim przestępstwie i domagać się ukarania sprawcy. W dodanym w wyniku tej nowelizacji przepisie art. 101 § 4 k.k. postanowiono, że w przypadku gdy pokrzywdzonym jednym z wymienionych typów przestępstw jest małoletni, przedawnienie ich karalności nie może nastąpić przed upływem 5 lat od ukończenia przez pokrzywdzonego 18. roku życia, czyli przed ukończeniem przez niego 23 lat.

⁷⁷ Ustawa z 4.04.2014 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 538), dotycząca zwalczania seksualnego wykorzystywania dzieci i pornografii dziecięcej. Ustawa ta zmieniła zasady przedawnienia określonych w niej przestępstw popełnionych na szkodę małoletniego, wprowadzając granicę wieku 30 lat, przed osiągnięciem której nie może upłynąć okres przedawnienia. W uzasadnieniu projektu podkreślano, że proponowane zmiany w rozdziale XXV k.k. mają na celu dostosowanie polskich przepisów do regulacji zawartych w dyrektywie 2011/93/UE. Ustawa miała również na celu dostosowanie przepisów do podpisanej przez Polskę 25.10.2007 r. Konwencji z Lanzarote, jak również – w zakresie dotyczącym zwalczania

2015⁷⁸, 2022⁷⁹, 2023⁸⁰). Wprowadzane zmiany miały więc na celu implementację do polskiego prawa standardów wynikających z międzynarodowych aktów prawnych, których stroną jest Polska. Doprowadziły one do wydłużenia okresu przedawnienia przestępstw popełnionych wobec dzieci⁸¹; zniesienia przedawnienia w przypadku niektórych przestępstw seksualnych⁸² oraz wprowadzenia art. 106a k.k., zgodnie z którym skazanie na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, jeżeli pokrzywdzony był małoletnim poniżej 15. roku życia, nie podlega zatarciu.

W wyniku kolejnych zmian przedawnienie w tej grupie przestępstw początkowo nie mogło nastąpić przed upływem 5 lat od osiągnięcia przez osobę pokrzywdzoną pełnoletności (ustawa z 2008 r.). Następnie, na mocy ustawy z 2014 r., termin ten został wydłużony do ukończenia przez nią 30. roku życia, a ostatecznie – zgodnie z ustawą z 2022 r. – do 40 lat. W przypadku niektórych przestępstw wskazanych w ustawie przedawnienie zostało całkowicie wyłączone⁸³.

2. Obowiązujący stan prawny

Po pierwsze, zgodnie z art. 105 pkt 3 k.k. brak przedawnienia dotyczy przestępstw określonych w art. 197 § 4 k.k. (tj. zgwałcenia małoletniego poniżej 15. roku życia lub czynu popeł-

przestępstw związanych z pornografią dziecięcą – do podpisanej przez Polskę 23.11.2001 r. Konwencji Rady Europy o cyberprzestępczości (zob. Sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 2016). Warto odnotować, że pierwotnie w projekcie proponowano ustalenie terminu, przed upływem którego nie może nastąpić przedawnienie, na 10 lat od osiągnięcia przez małoletniego pełnoletności, nie wyjaśniając w uzasadnieniu przyczyn takiego rozwiązania.

⁷⁸ Ustawa z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 396). Ustawa ta zmieniła zakres przestępstw, do których mają zastosowanie szczególne okresy przedawnienia.

⁷⁹ Ustawa z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600 ze zm.), która weszła w życie 1.10.2023 r. Na mocy tej ustawy zniesiono przedawnienie w odniesieniu do wskazanych przestępstw, wydłużono okres przedawnienia do ukończenia przez ofiarę 40. roku życia oraz rozszerzono katalog czynów objętych przedłużonym okresem przedawnienia.

⁸⁰ Ustawa z 13.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 289 ze zm.). Ustawa weszła w życie 15.08.2023 r. Zmieniła ona datę wejścia w życie ustawy z 2022 r., przesuując ją z 14.03.2022 r. na 1.10.2023 r.

⁸¹ Przedawnienie początkowo nie mogło nastąpić wcześniej niż po upływie 5 lat od osiągnięcia przez pokrzywdzonego pełnoletności (ustawa z 2008 r.), następnie nie przed ukończeniem przez niego 30. roku życia (ustawa z 2014 r.), a ostatecznie – zgodnie z przepisami ustawy z 2022 r. – 40. roku życia.

⁸² Modyfikacje te były częścią szerszej zmiany podejścia do problemu pedofilii, co przejawiało się m.in. w rozszerzeniu zakresu kryminalizacji art. 200 k.k. oraz wprowadzeniu nowych typów czynów zabronionych, takich jak grooming (art. 200a k.k.) czy publiczne pochwalanie zachowań o charakterze pedofilskim (art. 200b k.k.). Równolegle podwyższono sankcje za przestępstwa o charakterze pedofilskim, a także wprowadzono instytucję nadzoru oraz izolacji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi po odbyciu przez nie kary (na podstawie ustawy z 22.11.2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób; Dz.U. z 2014 r. poz. 24 ze zm.; obecnie t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1689). Dodatkowo ustanowiono rejestr sprawców przestępstw seksualnych (zob. ustawa z 13.05.2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym; Dz.U. poz. 862; obecnie t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1802), co znacząco wzmocniło ochronę małoletnich przed sprawcami tego rodzaju czynów.

⁸³ Zob.: R. Krajewski, *Przedawnienie karalności przestępstw seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich*, „Probacja” 2024, nr 2, s. 11–22 (całość s. 27).

nionego ze szczególnym okrucieństwem, bądź gdy jego następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu) oraz w art. 197 § 5 k.k. (tj. zgwałcenia ze skutkiem śmiertelnym)⁸⁴.

Po drugie, w art. 105 pkt 4 k.k. stanowi się, że przepisów dotyczących przedawnienia nie stosuje się do przestępstw określonych w art. 148 § 2 pkt 2 k.k. (tj. m.in. zabójstwa popełnionego w związku ze zgwałceniem) oraz w art. 148 § 3 k.k. (tj. m.in. zabójstwa dokonanego jednym czynem na więcej niż jednej osobie lub zabójstwa w warunkach recydywy).

Warto zaznaczyć, że przepisy wymienione w art. 105 pkt 4 k.k. odnoszą się nie tylko do ofiar małoletnich i nie wszystkie mają charakter seksualny. Niemniej oczywiste jest, że w każdym przypadku będą miały również zastosowanie do tej grupy osób. Co do pozostałych przestępstw popełnionych na szkodę dzieci art. 101 § 4 k.k. stanowi, że w przypadku osoby małoletniej przedawnienie karalności przestępstwa nie może nastąpić przed ukończeniem przez nią 40. roku życia. Przepis ten wymienia trzy grupy czynów zabronionych, do których zasada ta ma zastosowanie, przy czym tylko druga z nich dotyczy przestępstw o charakterze seksualnym. Pierwsza z nich obejmuje przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu popełnione na szkodę małoletniego, jeśli górna granica ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności przekracza 5 lat. Druga odnosi się do czynów określonych w rozdziale XXV Kodeksu karnego, grupującym przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, popełnione na szkodę małoletniego, a także do przestępstw związanych z treściami pornograficznymi obejmującymi udział małoletniego – przy czym w tym przypadku przedłużenie okresu przedawnienia nie jest uzależnione od wysokości ustawowego zagrożenia karą. W punkcie trzecim § 4 mowa o czynach popełnionych na szkodę małoletniego określonych w art. 156a k.k. (tj. nakłanianie lub zmuszanie innej osoby do spowodowania u niej ciężkiego uszczerbku na zdrowiu) oraz w art. 191b k.k. (tj. doprowadzenie innej osoby do zawarcia małżeństwa groźbą bezprawną lub przez nadużycie stosunku zależności albo wykorzystanie krytycznego położenia).

Warto zaznaczyć, że okresy przedawnienia w przypadku wszystkich przedawnialnych przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich są dłuższe niż w sytuacji, gdy ofiarą jest osoba dorosła. Zgodnie z ogólnymi zasadami przedawnienia przestępstwa następuje: w przypadku zbrodni zabójstwa – po 40 latach (lub w ogóle nie ulega przedawnieniu), w przypadku innej zbrodni – po 20 latach, a w przypadku występkę ściganego z oskarżenia publicznego,

⁸⁴ Należy zaznaczyć, że – ogólnie rzecz biorąc – w polskim Kodeksie karnym zakres przestępstw niepodlegających przedawnieniu jest stosunkowo szeroki. Oprócz wskazanych już przestępstw oraz zbrodni przeciwko pokojowi, ludzkości i przestępstw wojennych, przedawnienie nie dotyczy również czynów takich jak umyślne zabójstwo, ciężkie uszkodzenie ciała, ciężki uszczerbek na zdrowiu czy bezprawne pozbawienie wolności połączone ze szczególnym udręczeniem, jeżeli zostały one popełnione przez funkcjonariusza publicznego w związku z pełnieniem obowiązków służbowych. Ponadto wyłączenie przedawnienia obejmuje także przestępstwa określone w art. 156 § 1 k.k. oraz w art. 197 § 4 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k., w sytuacji, gdy wspomniane czyny pozostają w kumulatywnym zbiegu przepisów. Rozwiązanie to stanowi wyraz zaostrzonej polityki karnej, mającej na celu umożliwienie ścigania najbardziej poważnych i szczególnie nagannych społecznie czynów, niezależnie od upływu czasu od momentu ich popełnienia.

zagrożonego karą pozbawienia wolności przekraczającą 5 lat – po 15 latach. Jeśli zagrożenie karą przekracza 3 lata, okres przedawnienia wynosi 10 lat, natomiast dla pozostałych występów – 5 lat (art. 101 § 1 k.k.). W każdym z tych przypadków termin przedawnienia liczony jest od chwili popełnienia przestępstwa. Ogólnie rzecz biorąc, okres przedawnienia, liczony od momentu popełnienia przestępstwa, wydłuża się o czas pozostały ofierze do ukończenia 40. roku życia. I tak, przykładowo, w sytuacji gdy dziecko w chwili popełnienia przestępstwa miało ukończony pierwszy rok życia, to zgodnie z art. 101 § 1 i § 4 k.k. okres przedawnienia ulega wydłużeniu:

- o 19 lat w przypadku zbrodni, ponieważ standardowy okres przedawnienia dla tego typu czynu wynosi 20 lat ($1 + 20 = 21$, a $40 - 21 = 19$),
- o 24 lata w przypadku poważniejszego występkę, gdyż okres przedawnienia wynosi 15 lat ($1 + 15 = 16$, a $40 - 16 = 24$).

Z kolei w sytuacji, gdy dziecko w chwili popełnienia przestępstwa miało 17 lat, okres przedawnienia wydłuża się:

- o 3 lata w przypadku zbrodni ($17 + 20 = 37$, a $40 - 37 = 3$),
- o 8 lat w odniesieniu do poważniejszego występkę ($17 + 15 = 32$, a $40 - 32 = 8$).

Przedłużenie okresu przedawnienia w przypadku zbrodni, które standardowo przedawniają się po 20 latach, będzie więc zawsze krótsze niż w przypadku występów, których okres przedawnienia wynosi 15, 10 lub 5 lat.

Co więcej, zakres przedłużenia okresu przedawnienia, wynikający z konieczności zapewnienia osobie pokrzywdzonej możliwości dochodzenia sprawiedliwości do 40. roku życia, zależy od momentu popełnienia przestępstwa. W praktyce oznacza to, że najdłuższe przedłużenie dotyczy nawet najdrobniejszych przestępstw popełnionych we wczesnym wieku dziecka. Taki mechanizm nie wydaje się w pełni zgodny z zasadą proporcjonalności i może nie sprzyjać efektywności ścigania.

Warto również zaznaczyć, że polski Kodeks karny nie zawiera obecnie żadnych szczególnych regulacji dotyczących zawieszenia biegu okresu przedawnienia w odniesieniu do przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich. W konsekwencji, także w stosunku do tej grupy pokrzywdzonych stosuje się wyłącznie ogólne zasady przewidziane w art. 104 § 1 k.k. Zgodnie z tym przepisem bieg przedawnienia nie rozpoczyna się ani nie kontynuuje, jeśli przepisy ustawy uniemożliwiają wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego; wyjątek stanowią jednak sytuacje, gdy brak możliwości ścigania wynika z braku wniosku lub oskarżenia prywatnego.

VI. Uregulowanie przedawnienia w Polsce na tle prawnoporównawczym i jego ocena

Jak już wspomniano, od 1.10.2023 r., zgodnie z art. 105 pkt 3 i 4 k.k., niektóre przestępstwa popełnione na szkodę dzieci nie podlegają w ogóle przedawnieniu.

Ponadto, w odniesieniu do pozostałych przestępstw obowiązuje dłuższy okres przedawnienia karalności sprawców niż w przypadku, gdyby dane przestępstwo zostało popełnione na szkodę osoby dorosłej (art. 101 § 4 k.k.).

Przyjęcie takiego rozwiązania oznacza, że polski ustawodawca opowiedział się za modelem mieszanym, który wyłącza przedawnienie w przypadku najcięższych przestępstw seksualnych wobec małoletnich oraz wydłuża okresy przedawnienia dla pozostałych przestępstw popełnionych na szkodę dzieci. W związku z tym polskie regulacje powinny być porównywane z podobnymi ustawodawstwami państw-stron Konwencji z Lanzarote, czyli z 18 krajami, w których chociażby częściowo zniesiono przedawnienie przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę małoletnich, a w przypadku innych przewidziano szczególne zasady przedawnienia.

1. Przepisy polskie na tle uregulowań w innych krajach-stronach Konwencji z Lanzarote

Sytuację w Polsce na tle uregulowań dotyczących kwestii przedawnienia w innych państwach-stronach Konwencji z Lanzarote ilustruje poniższa tabela.

Rozwiązania przyjęte w grupie przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich są najbardziej zbliżone do polskiego podejścia, dlatego celowe jest przeprowadzenie porównania w takim zakresie. Tabela przedstawia zarówno terminy przedawnienia, jak i sposoby ich obliczania.

Tabela. Ustawodawstwa, w których przewidziano szczególne zasady obliczania przedawnienia przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich, w tym przypadki częściowego zniesienia przedawnienia

Kraj	Czas przedawnienia (w latach)	Początek biegu przedawnienia	Uwagi
Polska	10, 15, 20	Data popełnienia przestępstwa	Przedawnienie nie może nastąpić przed ukończeniem przez pokrzywdzonego 40. roku życia
Albania	10–40	Data popełnienia przestępstwa	
Andora	30	Ukończenie 18. roku życia	
Armenia	10–15	Ukończenie 18. roku życia	
Austria	bez przedawnienia – gdy czyn zagrożony dożywociem albo karą 10–20 lat; 20 lat dla lżejszych kategorii	Ukończenie 28. roku życia	§ 57k.k. (impreskrytybilność), § 58 ust. 3 pkt 3 k.k. (odroczenie do 28 lat)
Azerbejdżan	2–15	Data popełnienia przestępstwa	
Belgia	15–20	Ukończenie 18. roku życia	
Bośnia i Hercegowina	10–20	Data popełnienia przestępstwa	
Bułgaria	3–15	Data popełnienia przestępstwa	
Chorwacja	10–20	Ukończenie 18. roku życia	
Czechy	5–20	Ukończenie 18. roku życia	
Czarnogóra	10–20	Ukończenie 18. roku życia	
Dania	Do 20	Ukończenie 18. roku życia	
Estonia	10	Data popełnienia przestępstwa	
Finlandia	10–20	19, 23 lub 28 lat	W zależności od rodzaju przestępstwa
Francja	20–30	Ukończenie 18. roku życia	
Grecja	15–20	Ukończenie 19. lub 21. roku życia	
Gruzja	15–25	Ukończenie 18. roku życia	
Hiszpania	10–20	Ukończenie 35. roku życia	
Holandia	12–20	Ukończenie 18. roku życia	
Islandia	10–15	Ukończenie 18. roku życia	
Litwa	8–12	Data popełnienia przestępstwa	
Luksemburg	10	Ukończenie 18. roku życia	
Liechtenstein	brak przedawnienia dla czynów z karą dożywocia; 20 lat dla czynów zagrożonych karą 10–20 lat	Ukończenie 18. roku życia	
Łotwa	10–15	Ukończenie 18. roku życia	
Macedonia Północna	5–30	Ukończenie 18. roku życia	
Malta	20	Ukończenie 23. roku życia	
Mołdawia	5–25	Data popełnienia przestępstwa	
Monako	10–30	Ukończenie 18. roku życia	W przypadku drobnych przestępstw – od daty popełnienia.

Kraj	Czas przedawnienia (w latach)	Początek biegu przedawnienia	Uwagi
Niemcy	10–20	Ukończenie 30. roku życia	
Norwegia	10–25	Ukończenie 18. roku życia	
Portugalia	10–15	Ukończenie 18. roku życia	
Rumunia	8–15	Data popełnienia przestępstwa	
San Marino	10–20	Ukończenie 18. roku życia	W przypadku użycia przemocy, groźby, kazirodztwa – od 25 roku życia (art. 178 par. 1 bis kodeksu karnego San Marino).
Serbia	10–25	Ukończenie 18. roku życia	
Słowacja	10–20	Ukończenie 18. roku życia	
Słowenia	10–20	Ukończenie 18. roku życia	
Szwajcaria	15–20	Ukończenie 18. roku życia	
Szwecja	15–20	Ukończenie 18. roku życia	
Tunezja	10–20	Ukończenie 18. roku życia	
Turcja	Do 30	Data popełnienia przestępstwa	
Ukraina	10–15	Ukończenie 18. roku życia	
Węgry	5–20	Ukończenie 18. roku życia	
Włochy	Ogólne okresy równe maks. ustawowego zagrożenia, nie mniej niż 6 lat w przypadku zbrodni i 4 lata w przypadku występku	Ukończenie 18. roku życia	Terminy przedawnienia dla przestępstw seksualnych wobec małoletnich są dwukrotnie dłuższe niż dla analogicznych przestępstw wobec dorosłych
Rosja	2–15	Data popełnienia przestępstwa	

Uwagi:

- **Czas przedawnienia:** Okres, po którym nie można już ścigać sprawcy przestępstwa.
- **Początek biegu przedawnienia:** Moment, od którego liczony jest czas przedawnienia. W wielu krajach bieg przedawnienia rozpoczyna się dopiero po osiągnięciu przez ofiarę pełnoletności (18 lat).

Z powyższego zestawienia wynika, że terminy przedawnienia obowiązujące w Polsce nie odbiegają zasadniczo od okresów przewidzianych w ustawodawstwach innych państw będących stronami Konwencji z Lanzarote.

Polska jest jednak jedynym krajem, w którym przy określaniu szczególnych zasad obliczania okresu przedawnienia dla tej grupy przestępstw nie odwołano się do wieku osoby pokrzywdzonej jako momentu rozpoczęcia biegu przedawnienia, lecz do wieku, przed osiągnięciem którego przedawnienie nie może nastąpić.

Zastosowane rozwiązanie oznacza, że bieg przedawnienia jest zawsze liczony od momentu popełnienia przestępstwa, niezależnie od wieku ofiary w chwili czynu.

Przestępstwo może zostać popełnione zarówno we wczesnym dzieciństwie ofiary, jak i tuż przed osiągnięciem przez nią pełnoletności. W związku z tym ustalenie, do jakiego wieku pokrzywdzony może wnieść zawiadomienie o przestępstwie, wymaga każdorazowych obliczeń, które muszą uwzględniać różny czas przedawnienia zbrodni i występku, wiek

ofiary w chwili popełnienia przestępstwa oraz ustawowy zakaz upływu przedawnienia przed ukończeniem 40. roku życia.

W krajach, w których bieg przedawnienia rozpoczyna się od momentu osiągnięcia przez ofiarę określonego w ustawie wieku, sytuacja jest prostsza i bardziej przewidywalna. Rozpoczęcie oraz zakończenie biegu przedawnienia następuje automatycznie, bez konieczności dokonywania skomplikowanych wyliczeń. Można jednoznacznie określić maksymalny wiek, do którego pokrzywdzony może wnieść zawiadomienie o przestępstwie, a tym samym ocenić, czy dany okres przedawnienia jest wystarczająco długi dla zapewnienia efektywnego ścigania.

Ze względu na powyższe argumenty zasadne wydaje się rozważenie *de lege ferenda* zmiany art. 101 § 4 k.k. w kierunku przyjęcia modelu stosowanego w innych państwach.

W szczególności warto rozważyć, aby okres przedawnienia w przypadku przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich był liczony nie od momentu popełnienia przestępstwa, lecz od osiągnięcia przez ofiarę pełnoletności – lub od późniejszego wieku wskazanego w ustawie, o czym szerzej w dalszej części analizy.

2. Zgodność polskich uregulowań z art. 33 Konwencji z Lanzarote oraz innymi standardami międzynarodowymi

Obowiązujące polskie uregulowania dotyczące przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci, na pierwszy rzut oka, są zgodne z art. 33 Konwencji z Lanzarote oraz z wymogami i zaleceniami wynikającymi z innych wiążących Polskę instrumentów prawa międzynarodowego. Zgodność ta wynika przynajmniej z dwóch zasadniczych powodów.

Po pierwsze, art. 33 Konwencji z Lanzarote nie wymaga zniesienia przedawnienia, a nawet *expressis verbis* nie odnosi się do takiej możliwości w odniesieniu do najpoważniejszych przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci. Tymczasem polski ustawodawca, idąc *ultra vires* w stosunku do wymagań konwencyjnych, przewidział w art. 105 k.k., że przedawnieniu nie podlegają przestępstwa zgwałcenia małoletniego poniżej lat 15, popełnione ze szczególnym okrucieństwem lub prowadzące do ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, a także zgwałcenia ze skutkiem śmiertelnym oraz zabójstwa popełnione w związku ze zgwałceniem. Skoro Konwencja nie przewiduje obowiązku wprowadzenia nieprzedawnialności tych przestępstw, a polskie ustawodawstwo taką regulację ustanawia, należy uznać, że krajowe przepisy spełniają i przewyższają standard minimalny przewidziany w art. 33 Konwencji.

Po drugie, szczególne zasady dotyczące przedawnienia w świetle Konwencji z Lanzarote odnoszą się wyłącznie do najpoważniejszych przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci. Tymczasem polskie uregulowania idą w tym zakresie jeszcze dalej, obejmując

szczególnymi regulacjami także inne przestępstwa, których ofiarami są małoletni, w tym czyny przeciwko życiu i zdrowiu, wymuszanie zawarcia małżeństwa, a także nakłanianie lub zmuszanie do okaleczenia żeńskich narządów płciowych. W tym zakresie polskie ustawodawstwo wykracza poza minimalny standard konwencyjny, co czyni je bardziej restrykcyjnym i zapewniającym wyższy poziom ochrony prawnej małoletnich niż ten wymagany przez prawo międzynarodowe.

Mimo tej generalnej zgodności, szczegółowa analiza przedmiotowego zakresu przestępstw seksualnych, do których odnoszą się szczególne zasady przedawnienia w Konwencji z Lanzarote, i ich odpowiedników w polskim Kodeksie karnym pozwala dostrzec pewne istotne różnice w zakresie kryminalizacji. W odniesieniu do art. 18 Konwencji można mówić o zasadniczej zgodności, ponieważ wymóg stosowania szczególnych zasad przedawnienia w odniesieniu do czynności seksualnych z dzieckiem, które nie osiągnęło wieku umożliwiającego mu podjęcie świadomej decyzji o aktywności seksualnej, znajduje swój odpowiednik w art. 200 k.k. Również przepis przewidujący konieczność objęcia szczególnymi zasadami przedawnienia przestępstw zgwałcenia dziecka niezależnie od jego wieku odpowiada treści art. 197 § 4 k.k. Analogicznie, polski Kodeks karny w art. 197 § 1a i 2, a także w art. 198 oraz art. 199 § 2 i 3 penalizuje zachowania polegające na wykorzystaniu seksualnym dziecka w sytuacji zależności, wynikającej z relacji zaufania, władzy lub wpływu sprawcy nad dzieckiem, a także w przypadkach szczególnej wrażliwości pokrzywdzonego wynikającej z niepełnosprawności fizycznej lub psychicznej.

Różnice pojawiają się natomiast w zakresie kryminalizacji tzw. prostytucji dziecięcej, regulowanej w art. 19 Konwencji. Przepis ten wymaga stosowania szczególnych zasad przedawnienia w odniesieniu do rekrutowania dziecka do prostytucji, nakłaniania go do udziału w niej, a także czerpania z niej korzyści⁸⁵. Polski Kodeks karny odpowiada na to regulacją art. 204 § 3, penalizującą nakłanianie osoby małoletniej do prostytucji, jej ułatwianie oraz czerpanie z niej korzyści. Jednakże, w przeciwieństwie do Konwencji, przepis ten wymaga, aby sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, co czyni je tzw. przestępstwem kierunkowym. Tymczasem w świetle art. 19 ust. 1 lit. a Konwencji do uznania przestępstwa za dokonane wystarczy zwykły zamiar, a więc nie ma konieczności wykazywania, że działanie sprawcy motywowane było chęcią zysku⁸⁶. Analogiczną różnicę można dostrzec w art. 203 k.k., który penalizuje zmuszanie do prostytucji oraz wykorzystywanie stosunku zależności lub krytycznego położenia w celu doprowadzenia innej osoby do jej uprawiania. Chociaż

⁸⁵ W art. 19 ust. 2 Konwencji, na potrzeby tego przepisu, stwierdza się, że termin „dziecięca prostytucja” oznacza wykorzystanie dziecka do czynności seksualnych j w zamian za obiecane lub przekazane mu pieniądze, wynagrodzenie bądź świadczenie w innej formie, niezależnie od tego, czy wypłata lub jej obietnica została złożona bezpośrednio dziecku, czy osobie trzeciej.

⁸⁶ Motywem tym nie musi być osiągnięcie korzyści majątkowej, lecz może być także uzyskanie innej korzyści, w szczególności osobistej.

przepis ten koresponduje z art. 19 ust. 1 lit. b Konwencji, to jednak jego zakres wydaje się węższy w kontekście interpretacyjnym.

Podobne zagadnienie pojawia się w odniesieniu do art. 21 Konwencji, który odnosi się do pornografii dziecięcej. Przepis ten wymaga stosowania szczególnych zasad przedawnienia w odniesieniu do produkcji pornografii dziecięcej oraz jej oferowania i umożliwiania dostępu do niej. W polskim Kodeksie karnym temu obowiązkowi odpowiadają art. 202 § 3 – penalizujący produkcję, rozpowszechnianie oraz prezentowanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego, a także art. 202 § 4b – rozszerzający tę penalizację na treści przedstawiające wytworzony lub przetworzony wizerunek małoletniego uczestniczącego w czynności seksualnej. Jednocześnie w art. 21 ust. 2 Konwencji zawarto definicję terminu „pornografia dziecięca”, zgodnie z którą obejmuje ona każdy materiał wizualnie przedstawiający dziecko biorące udział w rzeczywistej lub symulowanej czynności seksualnej lub też każdy obraz narządów płciowych dziecka w celach zasadniczo seksualnych. W świetle tej definicji można zastanowić się, czy zakres polskich przepisów w pełni odpowiada standardowi Konwencji, czy też należałoby dokonać pewnej korekty legislacyjnej.

Podsumowując, polskie prawo w zakresie przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci spełnia, a nawet przewyższa minimalne standardy wynikające z Konwencji z Lanzarote. Niemniej, szczegółowa analiza wykazuje pewne różnice w zakresie kryminalizacji niektórych przestępstw, w szczególności w odniesieniu do prostytucji dziecięcej i pornografii dziecięcej. Rozważenia *de lege ferenda* wymagałaby przede wszystkim kwestia dostosowania art. 204 § 3 k.k. do standardów Konwencji przez usunięcie wymogu działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, a także ewentualne doprecyzowanie definicji pornografii dziecięcej zgodnie z treścią art. 21 Konwencji.

Konwencja nie wymaga wprowadzenia szczególnych zasad przedawnienia dla innych typów przestępstw popełnionych na szkodę dzieci poza tymi, które zostały wymienione w jej art. 33. Tymczasem polskie ustawodawstwo przewiduje stosowanie szczególnych zasad przedawnienia do wszystkich przestępstw zawartych w rozdziale XXV Kodeksu karnego: „Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności”, jeśli zostały one popełnione na szkodę małoletnich. Oznacza to, że szczególne regulacje odnoszą się również do takich czynów jak doprowadzenie dziecka do niedobrowolnego poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej niż obcowanie płciowe (art. 197 § 2 k.k.), a także do przestępstwa groomingu (art. 200a k.k.). Tym samym polskie uregulowanie wykracza poza standard minimalny przewidziany w Konwencji, co niewątpliwie świadczy o dążeniu ustawodawcy do wzmocnienia ochrony prawnej małoletnich.

Nie jest jednak łatwo jednoznacznie ocenić, czy polskie rozwiązania w zakresie przedawnienia spełniają wymogi skuteczności ścigania i zasady proporcjonalności, o których mowa w Konwencji. Jak już podkreślano, zasady przedawnienia przewidziane w art. 33 Konwencji

zostały określone w sposób bardzo ogólny. Wprawdzie przepis ten odnosi się do pełnoletności ofiary jako momentu istotnego dla możliwości wszczęcia postępowania, ale nie wymaga *expressis verbis*, aby był to początek biegu przedawnienia w prawie krajowym ani też, aby do tego momentu nastąpiło zawieszenie jego upływu. Konwencja nie przewiduje również żadnych minimalnych okresów przedawnienia, ograniczając się jedynie do ogólnego wskazania, że możliwość wszczęcia postępowania w odniesieniu do przestępstw wymienionych w jej przepisach musi istnieć przez wystarczająco długi czas, pozwalający na ich skuteczne ściganie po osiągnięciu przez ofiarę pełnoletności, a także że okresy te muszą być proporcjonalne do ciężaru przestępstwa.

W praktyce oznacza to, że Konwencja w odniesieniu do kwestii przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci nie przyjmuje ścisłych i jednoznacznych kryteriów, lecz pozostawia znaczną swobodę państwom-stronom w zakresie ich regulowania, przy czym wprowadzona norma opiera się wyłącznie na dwóch zasadach: skuteczności ścigania oraz proporcjonalności.

Nie jest prosta ocena, czy polski Kodeks karny spełnia kryterium skuteczności ścigania, przewidując w art. 101 § 4, że w przypadku przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich, podlegających nadal przedawnieniu nie może ono nastąpić przed ukończeniem przez ofiarę 40. roku życia.

Na pierwszy rzut oka mogłoby się wydawać, że okres ten jest wystarczająco długi, aby umożliwić pokrzywdzonym skuteczne dochodzenie sprawiedliwości. Jednakże brak szczegółowych badań dotyczących praktyki zawiadamiania o przestępstwach tego rodzaju przez osoby, które doświadczyły ich w dzieciństwie, uniemożliwia jednoznaczne stwierdzenie, czy w każdym przypadku rozwiązanie to gwarantuje realną możliwość wszczęcia postępowania.

Co więcej, kolejne nowelizacje Kodeksu karnego, które prowadziły do stopniowego wydłużania tego okresu, nie zostały w żaden sposób uzasadnione przez ustawodawcę. Nie przedstawiono również wyników badań, które potwierdzałyby, że przyjęcie granicy 40. roku życia jako najwcześniejszego momentu przedawnienia było optymalnym rozwiązaniem w świetle danych dotyczących mechanizmów zgłaszania tego rodzaju przestępstw. Brak tego rodzaju analizy osłabia argument o pełnej zgodności polskiego rozwiązania z konwencyjnym wymogiem skuteczności ścigania.

Biorąc pod uwagę powyższe, to chociaż polskie przepisy wykraczają poza minimalne standardy Konwencji w zakresie katalogu przestępstw objętych szczególnymi zasadami przedawnienia, ocena ich efektywności wymagałaby dogłębnych badań empirycznych, zwłaszcza w kontekście praktyki składania zawiadomień przez ofiary wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie.

Zróżnicowanie okresu przedawnienia w art. 101 § 1 k.k., uzależnione od ciężaru gatunkowego przestępstwa, odzwierciedlone w jego kwalifikacji jako zbrodni albo występku za-

grożonego sankcją o określonej wysokości, spełnia konwencyjny wymóg proporcjonalności przewidziany w art. 33 Konwencji z Lanzarote. Okresy przedawnienia w polskim Kodeksie karnym są bowiem ustalane zgodnie z zasadą, że im wyższa kara grozi za dane przestępstwo, tym dłuższy jest czas, w którym możliwe jest jego ściganie.

Jednakże wprowadzenie jednolitej granicy, przed którą nie może nastąpić upływ przedawnienia – ustalonej na 40. rok życia ofiary – zarówno dla zbrodni, jak i występków, zaciera tę proporcjonalność i może być postrzegane jako sprzeczne z jej istotą. W świetle obowiązujących regulacji, niezależnie od tego, czy sprawca popełnił na szkodę dziecka zbrodnię seksualną, która ulega przedawnieniu po 20 latach, czy też występki, w przypadku którego okres przedawnienia wynosi 15, 10 lub 5 lat, w każdym przypadku termin ten ulega wydłużeniu w sposób niejednolity i nieprzewidywalny.

Problem ten staje się szczególnie widoczny w kontekście wieku ofiary w momencie popełnienia czynu. Ta sama jednolita granica wiekowa obowiązuje zarówno wówczas, gdy przestępstwo zostało popełnione na szkodę bardzo małego dziecka, co prowadzi do istotnego wydłużenia okresu przedawnienia, jak i w przypadku, gdy czyn miał miejsce tuż przed osiągnięciem przez ofiarę pełnoletności, co skutkuje znacznie krótszym okresem jego przedłużenia. Dla zobrazowania tej dysproporcji można rozważyć przypadek sprawcy, który dopuścił się wobec trzyletniego dziecka czynu określonego w art. 202 § 4 k.k. (utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego), w odniesieniu do którego ustawodawca przewidział 15-letni okres przedawnienia. Skoro w myśl art. 101 § 4 k.k. przedawnienie nie może nastąpić przed ukończeniem przez ofiarę 40. roku życia, to w praktyce okres przedawnienia zostaje wydłużony aż o 22 lata. Tymczasem w sytuacji, gdy ofiarą tego samego czynu byłoby dziecko 17-letnie, przedłużenie okresu przedawnienia wyniosłoby jedynie 8 lat.

Taka różnica mogłaby być uzasadniona, gdyby istniały dowody naukowe wskazujące, że im młodsza jest ofiara w chwili popełnienia przestępstwa, tym dłużej trwa proces jej dojrzewania emocjonalnego do zgłoszenia przestępstwa organom ścigania. Jednakże brak jednoznacznych badań potwierdzających taką zależność podaje w wątpliwość racjonalność tego rozwiązania. Można zatem rozważyć, czy obecny model regulacji jest zgodny z duchem Konwencji z Lanzarote, zwłaszcza że – jak już wspomniano – kolejne nowelizacje polskiego Kodeksu karnego, polegające na sukcesywnym wydłużaniu tej granicy wiekowej, nie zostały w żadnym z projektów ustaw dostatecznie uzasadnione ani poparte wynikami badań empirycznych⁸⁷. Ich arbitralność dodatkowo przemawia przeciwko uznaniu, że obecne uregulowania w pełni realizują cel skutecznej ochrony małoletnich ofiar.

⁸⁷ Zmiany polegające na ustaleniu granicy wieku 40 lat dokonano w ramach dostosowywania polskiego prawa do wymogów Konwencji stambulskiej, która – podobnie jak Konwencja z Lanzarote – nie określa konkretnych terminów przedawnienia, lecz odwołuje się do ogólnej zasady zapewnienia ofiarom „wystarczającego czasu” na skuteczne wszczęcie postępowania karnego. W uzasadnieniu do projektu ustawy z 2020 r. argumentowano tę zmianę w następujący sposób: „Wyrażenie «termin wystarczający, umożliwiający skuteczne wszczęcie ścigania»

Należy również zwrócić uwagę, że wraz z wejściem w życie projektowanej dyrektywy unijnej z 2024 r., przepisy polskiego Kodeksu karnego dotyczące przedawnienia przestępstw seksualnych popełnionych na szkodę dzieci będą wymagały modyfikacji także z innych względów. Chociaż górne granice ustawowego zagrożenia przewidziane w obowiązujących przepisach dla poszczególnych przestępstw seksualnych wobec małoletnich spełniają, a nawet często przewyższają, wymogi dyrektywy w zakresie harmonizacji sankcji, to jednak niektóre jej regulacje mogą wymusić dostosowanie polskich rozwiązań w zakresie sposobu liczenia okresów przedawnienia oraz kryteriów ich ustalania.

W świetle tych rozważań, choć polskie regulacje wykraczają poza minimalne standardy Konwencji z Lanzarote, nie można wykluczyć potrzeby ich dalszej rewizji, zwłaszcza w zakresie proporcjonalności mechanizmu wydłużania okresu przedawnienia oraz jego skuteczności w praktyce.

Wiąże się to z faktem, że korespondujące z polskimi regulacjami okresy przedawnienia przewidziane w projekcie dyrektywy są dłuższe i wynoszą, w zależności od wysokości zagrożenia karą, odpowiednio: 20, 25 oraz 30 lat. Równocześnie w projekcie przyjęto jednolitą zasadę, zgodnie z którą bieg przedawnienia będzie liczony od momentu ukończenia przez osobę pokrzywdzoną 18. roku życia. Wprowadzenie takiego rozwiązania w prawie unijnym oznaczałoby konieczność rezygnacji w polskim ustawodawstwie z dotychczasowej zasady liczenia przedawnienia od chwili popełnienia przestępstwa, co byłoby istotną zmianą w konstrukcji przedawnienia w odniesieniu do przestępstw popełnionych na szkodę małoletnich.

Podobnie, wskazane w projekcie dyrektywy granice wieku, przed osiągnięciem których nie może upłynąć okres przedawnienia, są w większości przypadków wyższe niż przewidziane w art. 101 § 4 k.k., gdzie wskazuje się wiek 40 lat. Jedynie w przypadku występków, których górna granica ustawowego zagrożenia wynosi co najmniej 3 lata, unijna regulacja przewiduje niższą granicę wiekową – 38 lat, a więc o 2 lata mniej niż w polskim Kodeksie karnym. Jednakże w przypadku przestępstw zagrożonych karą co najmniej 5 lat pozbawienia wolności projekt dyrektywy wskazuje wiek 42 lat, natomiast w odniesieniu do czynów zagrożonych karą co najmniej 8 lat – 48 lat. W tych dwóch przypadkach polska regulacja

oznacza, że po pierwsze, dzieci te muszą osiągnąć pełnoletniość i mieć wystarczająco dużo czasu na przezwyciężenie traumy, co umożliwi im złożenie skargi; po drugie, organy ścigania muszą mieć realną możliwość wniesienia oskarżenia za dane przestępstwa – uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (UD 297), s. 39–40. Zmiana ta została oceniona pozytywnie w literaturze prawniczej, zwłaszcza w kontekście standardów wynikających z Konwencji stambulskiej. Warto jednak zwrócić uwagę, że wbrew twierdzeniom niektórych autorek, wprowadzona regulacja nie polegała na „podwyższeniu okresu przedawnienia do 40 lat”, lecz na ustanowieniu granicy wieku ofiary, przed którą nie może nastąpić upływ okresu przedawnienia. Jest to zasadnicza różnica pojęciowa. „W braku szczególnych kryteriów projektodawca uznał, że jako standard ustalony dla warunków polskich należy traktować pułap wiekowy przyjęty już w art. 101 § 4 k.k. na potrzeby niektórych przestępstw popełnionych na szkodę osób małoletnich” (J. Helios, W. Jedlecka, *Kryterium...*, s. 66). Stwierdzenie to nie wyjaśnia jednak, dlaczego właśnie 40 lat zostało przyjęte jako obowiązujący standard.

przewiduje krótsze okresy – odpowiednio o 2 i aż o 8 lat, co oznaczałoby konieczność ich wydłużenia w celu dostosowania do wymogów unijnych.

Konfrontując zasady wynikające z projektu dyrektywy z obowiązującymi w Polsce zagrożeniami ustawowymi dla poszczególnych przestępstw przewidzianych w rozdziale XXV Kodeksu karnego, można zauważyć, że dostosowanie polskich przepisów byłoby konieczne w przypadku szerokiej grupy czynów zabronionych. Dotyczy to w szczególności wszelkich form niedobrowolnego obcowania płciowego, w tym zgwałcenia, a także przestępstw związanych z pornografią dziecięcą, takich jak jej produkcja i rozpowszechnianie, utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletniego (art. 202 § 3 i 4 k.k.), czy też przestępstw związanych z prostytutką dziecięcą (art. 204 § 3 k.k.).

Jedynie w odniesieniu do nielicznych przestępstw obowiązujące w Polsce granice wieku, przed osiągnięciem których przedawnienie nie może nastąpić, nie wymagałyby zmian. Dotyczy to na przykład prezentowania małoletniemu treści pornograficznych (art. 200 § 3 k.k.), w przypadku którego górna granica ustawowego zagrożenia wynosi trzy lata pozbawienia wolności, co koresponduje z propozycjami unijnymi.

Mając na uwadze powyższe, *de lege ferenda* należałoby rozważyć zastosowanie w polskim systemie prawnym zasady przyjętej w projekcie dyrektywy z 2024 r., polegającej na określeniu różnych okresów przedawnienia w zależności od wysokości górnej granicy ustawowego zagrożenia karą, przy jednoczesnym wydłużeniu tych okresów w stosunku do obecnie obowiązujących. Kluczową zmianą byłoby również jednolite przyjęcie zasady, że okresy te powinny być liczone od momentu osiągnięcia przez dziecko pełnoletności, co stanowiłoby istotną modyfikację w stosunku do obowiązujących regulacji w polskim prawie karnym.

Bibliografia

- Chu J.A., Frey L.M., Ganzel B.L., Matthews J.A., *Memories of childhood abuse: dissociation, amnesia, and corroboration*, „American Journal of Psychiatry” 1999, vol. 156, nr 5.
- Dudka K. [w:] *Konwencja o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Komentarz*, red. E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, Warszawa 2024.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2017.
- Gless S., Meyer S., *More Than Enough Forgiving & Forgetting? Statutes of Limitation in Switzerland*, DPCE Online 2022, vol. 49(4).
- Helios J., Jedlecka W., *Kryterium godnościowe w ochronie pokrzywdzonych przemocą seksualną w dzieciństwie – kilka uwag na kanwie instytucji przedawnienia*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2023, t. 22, nr 1.
- Jackson J., Johnstone J., *Statutes of Limitation in the United Kingdom*, DPCE Online 2022, vol. 49(4).
- Jaros P., *Ochrona dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem: nowa konwencja Rady Europy*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2007, nr 4.
- Kita S., *Diagnoza i praca z dziećmi dotkniętymi przemocą seksualną*, „Przegląd Pedagogiczny” 2015, nr 1.
- Kmiecik-Baran K., *Młodzież i przemoc. Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, Warszawa 2000.
- Konarska-Wrzošek V., Marek A., *Prawo karne*, Warszawa 2018.
- Kostopoulou M.A., *Comparative study of the statutes of limitations in respect of sexual offences against children in the States Parties to the Lanzarote Convention*, <https://rm.coe.int/comparative-study-of-the-statutes-of-limitations-in-respect-of-sexual-of/1680ac931d> (dostęp: 10.11.2024 r.).
- Krajewski R., *Przedawnienie karalności przestępstw seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich*, „Probacja” 2023, nr 2, DOI:10.5604/01.3001.0053.6858.
- Krajewski R., *Przedawnienie karalności przestępstw seksualnych popełnianych na szkodę małoletnich*, „Probacja” 2024, nr 2.

di Mevis P.A.M, de Rade M.C., *Statute of limitations in Dutch criminal law*, DPCE Online 2022, vol. 49(4).

Pasek-Gilarska A., *Zmiany prawne w zakresie ochrony dzieci przed komercyjnym wykorzystywaniem seksualnym – implementacja dyrektyw UE i ratyfikacja Konwencji z Lanzarote*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2015, nr 2(14).

Pedofilia: między kontrolą a wyleczeniem, wywiad z prof. dr hab. Marią Beisert, wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego, <https://podyplomie.pl/publish/system/articles/pdfarticles/000/016/002/original/36-40.pdf?1472560162> (dostęp: 15.11.2024 r.).

Skórzewska-Amberg M., *Ochrona dziecka przed wykorzystaniem seksualnym w polskim kodeksie karnym* [w:] *Wykorzystywanie seksualne osób małoletnich. Ujęcie interdyscyplinarne*, cz. 1, red. M. Cholewa, P. Studnicki, Kraków 2021.